

การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

นางสาวจตุรา อ่วมอ่อง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF TEACHER'S ROLES TOWARDS YOUNG CHILDREN OF SINGLE PARENT
FAMILY IN THE SCHOOLS UNDER BANGKOK EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

MISS Jatura Uam-Ong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Early Childhood Education
Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ใน
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษากรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวจตุรา อ่วมอ่อง

สาขาวิชา

การศึกษาปฐมวัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร.ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร.อรชา ตูลานันท์

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.อรชา ตูลานันท์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ เหมชะญาติ)

จตุรา อ่วมอ่อง : การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัว
เลี้ยงเดี่ยวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร.

(A STUDY OF TEACHER'S ROLES TOWARDS YOUNG CHILDREN OF SINGLE
PARENT FAMILY IN THE SCHOOLS UNDER BANGKOK EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE) อ.ที่ปรึกษา: อ.ดร.ปัทมาศิริ ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์.

อ.ที่ปรึกษาร่วม : อ.ดร.อรชา ตูลานันท์, 95 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ใน
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูประจำชั้นอนุบาล
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 621 คน เครื่องมือ
ที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบศึกษาเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่าความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการเรียน
การสอนอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ โดยมีการปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ 98.32
และครูพบปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดในเรื่อง การไม่เคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว
เลี้ยงเดี่ยว

ด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พบว่าความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก อยู่ในระดับเห็นด้วย
มากที่สุด ในเรื่องการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต โดยมีการปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ 99.50 และครูพบปัญหาในด้าน
การอบรมเลี้ยงดูเด็กมากที่สุดในเรื่อง ปัญหาพฤติกรรมเด็กที่มาจากบ้าน

ด้านการประสานความร่วมมือ พบว่าความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการประสานความร่วมมือ อยู่ใน
ระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องวิธีการติดต่อสื่อสาร โดยมีการปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ 87.56 และครูพบปัญหาในด้านการ
ประสานความร่วมมือมากที่สุด ในเรื่องการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในบางประเด็น
อาจเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เพราะอาจถูกมองว่าก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัว

ภาควิชา หลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษาลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....การศึกษาปฐมวัย.....ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา..2551.....ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

4883662027: MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEYWORDS : TEACHER'S ROLES / SINGLE PARENT FAMILY

JATURA UAM - ONG : A STUDY OF TEACHER'S ROLES TOWARDS YOUNG CHILDREN OF SINGLE PARENT FAMILY IN THE SCHOOLS UNDER BANGKOK EDUCATION SERVICE AREA OFFICE.

ADVISOR : PATTAMASIRI TEERANURAK JARUCHAINIWAT, Ph.D. CO-ADVISOR :ORACHA TULANANDA, Ph.D., 95 pp.

The objective of this research was to study teacher's roles towards young children of single parent family in the schools under Bangkok Education Service Area Office. The samples consisted of 621 pre-school teachers under Bangkok Education Service Area Office 1, 2 and 3. The research instruments comprised of questionnaires, interviewing forms and a document analysis form.

The research findings were as followed:

1. In learning management: the teachers' opinion on the roles of teaching and learning being rated in the highly agreed level was promoting teaching and learning development which rated as 98.32%. The problem that teachers found most in teaching and learning management was that the teachers did not participate in single parent family training.

2. In child rearing: the teachers' opinion on the roles of child rearing rated as the highly agreed level was the life skills development through practical experiences which rated as 99.50%. The problem that teachers found most in child rearing was that of children' behavioral problems.

3. In co-operation between home and school : the teachers' opinion on the roles of co-operation between home and school rated in the highly agree level was the communication through practical experiences rated as 87.56 % The problem that teachers found most in co-operation between home and school was the communication with single parent family. The difficulties might be derived from teachers' apprehension from being perceived as being intrusive to the family's privacy.

Department : Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Field of Study : Early Childhood Education

Academic Year : 2008

Student's Signature

Advisor's Signature

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ อาจารย์ ดร.ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ ดร.อรชยา ตูลานันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งท่านได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และความอนุเคราะห์ในการวิจัยด้วยดีมาตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ เหมชะญาติ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาและให้ความกรุณา ให้คำแนะนำ

ขอกราบขอบพระคุณ ในความกรุณาของท่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ ดร.อุไรรัตน์ สำเร็จวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐริษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และ คุณวันชัย บุญประชา ที่สละเวลาอันมีค่าช่วยให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้บริหาร ครูประจำชั้นอนุบาล โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และ เขต 3 ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บข้อมูล

ขอขอบคุณพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ในศูนย์บรรณสารสนเทศ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่คอยเอื้อเฟื้อแหล่งข้อมูลตลอดการทำวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณ นางสาว จิรฐา คำพันธ์ นางสาว พัชรินทร์ จันทรส่องแสง นางสาว เรือนแก้ว ยะไซ่ นางสาว ปิยรักษ์ บุญยากร เพื่อน ๆ และน้อง ๆ สาขาวิชาการศึกษาศรีมยุรวิทย์ทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมารดา และสมาชิกในครอบครัวทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการทำวิจัยแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา จนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
	ขอบเขตการวิจัย.....	6
	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
	วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	10
	ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	10
	สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	10
	ลักษณะของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	12
	ปัญหาของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	13
	ผลกระทบที่เกิดขึ้นในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	15
	บทบาทและหน้าที่ของครูอนุบาล.....	23
	คุณลักษณะของครูอนุบาล.....	23
	ความสำคัญของครูอนุบาล.....	24
	บทบาทและหน้าที่ของครูอนุบาล.....	26

บทบาท/ แนวทางในการช่วยเหลือของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ใน	
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....	30
ด้านการจัดการเรียนการสอน.....	31
ด้านการอบรมเลี้ยงดู.....	31
ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33
งานวิจัยในประเทศ.....	33
งานวิจัยต่างประเทศ.....	34
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	36
การกำหนดกรอบการศึกษาในการวิจัย.....	37
ประชากรและตัวอย่างประชากร.....	37
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	67
สรุปผลการวิจัย.....	68
อภิปรายผลการวิจัย.....	73
ข้อเสนอแนะ.....	75
รายการอ้างอิง.....	76

	หน้า
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	80
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	82
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	99

สารบัญญัตินำ

ตารางที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	37
2	จำนวนประชากรที่เป็นโรงเรียนและครูประจำชั้นอนุบาล จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด	38
3	จำนวนตัวอย่างประชากรที่เป็นโรงเรียนและจำนวนครูประจำชั้นอนุบาล จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร	38
4	รายชื่อโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบศึกษาเอกสาร	39
5	โครงสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	40
6	จำนวนและร้อยละของแบบสอบถามที่ส่งไปและได้รับกลับคืน และแบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล	43
7	จำนวนและค่าร้อยละของครูประจำชั้นอนุบาลจำแนกตามสถานภาพ	46
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	49
9	ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน	51
10	ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดู	57
11	ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง	61
12	จำนวนค่าความถี่ และค่าร้อยละของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน	64
13	จำนวนค่าความถี่ และค่าร้อยละของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดู	65
14	จำนวนค่าความถี่ และค่าร้อยละของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง	66

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กปฐมวัยถือเป็นวัยของการวางรากฐานของชีวิต ซึ่งเปรียบเสมือนกับการปลูกบ้านต้องมีเสาเข็ม ซึ่งเสาเข็มนั้นเป็นฐานของตัวบ้าน จึงต้องมั่นคงแข็งแรงและสวยงาม ถ้าเด็กในวัยนี้ได้รับการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ต่อความต้องการพื้นฐานและเหมาะสมกับพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้มีความเจริญงอกงามในทุกๆด้าน จะสามารถพัฒนาขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในสังคม (รติชน พีรยสร์, 2543) ทั้งนี้สถาบันซึ่งมีหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก สถาบันแรกก็คือ “สถาบันครอบครัว” จัดเป็นสถาบันสำคัญที่สุดในการผลิตและอบรมสมาชิกใหม่ให้กับสังคม ครอบครัวนับเป็นหน่วยแรกที่หล่อหลอมเด็กให้เกิดการเรียนรู้ รู้จักรัก รู้จักความผูกพัน ความอบอุ่น ความเอื้ออาทร การแบ่งปัน และการให้ตั้งแต่แรกจนเติบโตใหญ่ (ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ, 2547) สมาชิกในครอบครัวจะดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ที่มีความรักใคร่ปรองดองกันของพ่อแม่ มีความเอาใจใส่ใกล้ชิดและให้ความอบอุ่นด้วยการอุ้ม กอดรัด สัมผัส ตั้งแต่เด็กยังเล็กทั้งจากพ่อ และจากแม่ นับว่าเป็นสิ่งแรกที่เด็กทุกคนต้องการ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการสร้างจิตใจที่เข้มแข็งและมั่นคงของลูก (อุษา จารุสวัสดิ์, 2545)

สมพร เทพสิทธิ์า (2538) กล่าวว่า ถึงแม้ทุกคนจะตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่และความรับผิดชอบของคนในครอบครัว เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แต่งานวิจัยในปัจจุบันพบว่าปัญหาอัตราการหย่าร้างกลับสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ครอบครัวไทยอยู่ในภาวะแตกแยก หย่าร้าง 3 ล้านครอบครัว ประเภทของการสิ้นสุดชีวิตคู่มี 4 รูปแบบ คือ การละทิ้ง การแยกทาง การหย่าร้าง และการเสียชีวิตของคู่สมรส

ยศศักดิ์ คงมาก (2550) ผู้อำนวยการกองปกครองและทะเบียนสำนักปลัดกรุงเทพมหานคร รายงานว่า จากการดำเนินการจัดทำสำเนาทะเบียนครอบครัวกรุงเทพมหานคร ประจำปี 2549 พบว่าประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีสถิติการหย่าร้างสูงขึ้น โดยในปี 2549 มีการจดทะเบียนหย่ารวม 15,625 คู่ สูงกว่าใน ปี 2548 ที่มีการจดทะเบียนหย่ารวม 15,158 คู่ ทั้งนี้สำหรับสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจจดทะเบียนหย่ามี 3 ประการคือ 1) สภาพเศรษฐกิจไม่ดี เงินไม่คล่องตัวและไม่พอใช้ 2) ปัญหาที่มาจากบุคคลที่สาม 3) ปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ (มดิชน, 1 กุมภาพันธ์ 2550) ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ล้วนทำให้เกิดความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาท เกิดปัญหาที่ไม่สามารถ

ตกลงกันได้ภายในครอบครัว อันนำมาสู่การแยกทาง หย่าร้าง ซึ่งการมีครอบครัวไม่สมบูรณ์และหย่าร้างเพิ่มมากขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัว

Minnell (1999) กล่าวว่า การหย่าร้างของพ่อแม่จะส่งผลกระทบต่อเด็กอย่างมากในด้านอารมณ์และความรู้สึก เนื่องจากการหย่าร้างเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้เด็กรู้สึกเสียใจ รู้สึกสูญเสีย ครอบครัวที่เคยมีกันพร้อมหน้า พ่อ แม่ ลูก จากนั้นความรู้สึกที่เกิดตามมาก็คือ เด็กเกิดความรู้สึกกังวล กลัวถูกทอดทิ้ง กลัวว่าจะไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กในวัยนี้ต้องการ และคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความผิดของตนเองที่ทำให้พ่อแม่แยกทางกัน จึงอาจทำให้เด็กรู้สึกว่าไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง เนื่องจากตนเองไม่มีกำลังพอ ที่จะสามารถทำให้พ่อแม่กลับมาคืนดีกันได้

นอกจากนี้การหย่าร้างของพ่อแม่ยังจะส่งผลกระทบต่อเด็กในด้านพฤติกรรม ซึ่งสามารถพบเห็นได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ได้แก่ พฤติกรรมกระวนกระวาย และพฤติกรรมถดถอย เช่น ปัสสาวะรดที่นอน นอนหลับยาก หวาดระแวง งอแง โกรธ โมโห เป็นต้น แต่บางครั้งเด็กอาจจะไม่แสดงออกมาในลักษณะที่เกรี้ยวกราด แต่กลับแสดงออกมาในลักษณะกลับกันคือ เป็นเด็กที่เงียบ เรียบร้อย ไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยเล่นกับผู้อื่น ชอบที่จะแยกตัวออกไปอยู่คนเดียว ซึ่งแตกต่างจากเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกัน เด็กในวัยนี้ต้องการความรัก ความอบอุ่น การดูแล เอาใจใส่อย่างจริงจังจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด หากเด็กได้รับการสนับสนุน ดูแล ช่วยเหลือ เป็นอย่างดี เด็กก็จะสามารถข้ามผ่านการเปลี่ยนแปลงนี้ไปได้ อย่างประสบความสำเร็จ และกลับสู่สภาพเดิมที่เป็นธรรมชาติของตัวเด็กเอง อย่างไรก็ตามพฤติกรรมหรือปฏิกิริยาที่เด็กแสดงออกมาหลังจากที่พ่อแม่หย่าร้าง จะแตกต่างกันออกไปทั้งขึ้นอยู่กับ เพศ อายุ พื้นอารมณ์ การอบรม เลี้ยงดูและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน รวมถึงความมั่นคงและความปลอดภัยที่เด็กได้รับจากผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิดเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อพ่อแม่เกิดการหย่าร้างกัน (Minnell, 1999)

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2541) กล่าวว่า บ่อยครั้งที่เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว ต้องต่อสู้กับสภาพด้านลบ และคำพูดที่สร้างความเจ็บปวดจากผู้ใหญ่ที่ขาดจิตสำนึก เด็กมักได้รับผลกระทบจากการกระทำที่ขาดความไตร่ตรองของผู้ใหญ่ เช่น ในกรณีที่ครูให้เด็กเขียนเรียงความไปส่งเนื่องจากพ่อหรือแม่ไปงานวันเปิดเทอมไม่ได้ หรือเด็กที่ร้องไห้กลับบ้านด้วยความเศร้าเสียใจที่ไม่สามารถทำการได้ วันพ่อได้ เพราะพ่อเสียชีวิตไปแล้ว ในฐานะผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นครูประจำชั้น ครูสอนพิเศษ เพื่อนบ้าน ครอบครัว หรือเพื่อนฝูง บุคคลเหล่านี้ควรเปลี่ยนเจตคติเสียใหม่ แล้วหันมานึกถึงความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น โดยการเปลี่ยนความคิดว่าพ่อหรือแม่คนเดียวก็สามารถเลี้ยงดูให้เป็นคนดีได้ (มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว, 2549) ดังนั้นครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูตามลำพังจึงจัดว่าเป็นครอบครัวที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต และควรช่วยเหลือดูแลเป็นพิเศษ

Beekman และ Nancy (1986) กล่าวว่า โรงเรียนสามารถเป็นสถานที่ที่ช่วยปรับความรู้สึกและช่วยเหลือจากเรื่องราวๆ ที่เกิดขึ้นจากการหย่าร้างระหว่างพ่อกับแม่ได้เป็นอย่างดี ถ้าผู้บริหารโรงเรียนและครูตระหนักถึงความสำคัญของเด็กที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวก็จะสามารถช่วยให้เด็กข้ามพ้นช่วงเวลาที่ไม่น่าจดจำไปได้ เนื่องจากเด็กใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียนมากกว่า อยู่ที่บ้าน เพราะฉะนั้นบุคลากรภายในโรงเรียน ที่อยู่กับเด็กทุกวันจึงสามารถที่จะเห็นพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกได้จากการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน แล้วสามารถช่วยให้คำแนะนำและจัดเตรียมการช่วยเหลือที่มีประโยชน์ให้กับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย การจัดเตรียมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่ไม่ทำให้กระทบเพื่อนสภาพจิตใจของเด็กที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542) กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อเด็กอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เนื่องจากครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กที่สุดรองจากพ่อแม่ และครูยังเปรียบเสมือนตัวแทนพ่อแม่ของเด็กขณะที่อยู่ในโรงเรียน หากครูมีความเข้าใจ ให้ความรัก ความห่วงใย ด้วยการทักทาย พูดคุยจากครูก็จะช่วยทำให้ทดแทนสิ่งที่เด็กขาดอยู่ได้บ้าง และครูยังทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็กในการถ่ายทอดแบบพฤติกรรมต่างๆ เพราะเด็กในช่วงวัยนี้ชอบเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิด ครูจึงต้องเป็นผู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงชีวิตเด็กระหว่างบ้านกับโรงเรียน การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ความคาดหวังให้เด็กได้เรียนรู้้อย่างเหมาะสมกับวัยโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

การที่ครูจะปฏิบัติต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ได้เหมาะสมเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของครูต่อเด็กอนุบาลที่มีพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครูที่มีความเชื่อที่ดีต่อเด็กกลุ่มนี้ ก็พร้อมจะตอบสนองในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย อยากกระทำการสิ่งต่างให้ อยากอยู่ใกล้ๆ อาทิเช่น การเข้าไปแสดงความรักความห่วงใย ด้วยการสัมผัส กอด พูดคุย และอยากที่จะเข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วย จากพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของครูทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว รู้สึกมีความสุข ปลอดภัย อยากเข้ามาใกล้กับครูเพื่อมาร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกันซึ่งในทางกลับกัน ถ้าครูที่มีความเชื่อที่ไม่ดีต่อเด็กกลุ่มนี้ ครูก็พร้อมจะตอบสนองในลักษณะของความไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย อาทิเช่น ไม่ค่อยพูดคุย ไม่ค่อยร่วมทำกิจกรรมกับเด็ก เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จากพฤติกรรมและการปฏิบัติของครูทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเกิดความรู้สึก เบื่อหน่ายกลัวไม่กล้าเข้าใกล้ ไม่ปลอดภัยเวลาที่อยู่ด้วย หรือต้องการหนีให้ห่าง เป็นต้น

Miller (1999 อ้างถึงใน Ellington, 2003) กล่าวว่า บทบาทของครูที่มีต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในด้านการจัดการชั้นเรียน ควรเป็นแบบอย่างและหาแนวทางในการที่จะทำให้อุปกรณ์ที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการสอน ในการจัดห้องเรียน

กิจกรรมและเหตุการณ์ เช่น การจัดกลุ่ม จัดกิจกรรม และการบ้าน พร้อมทั้งความหมาย ทักษะ ความเป็นผู้นำแก่เด็ก คุณครูควร ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กเกิดทักษะการสื่อสาร โดยสร้างความปลอดภัยให้กับเด็ก โดยให้เด็กสื่อสารความเป็นตนเองออกมาสู่ครู เพื่อให้ครูได้รับทราบ ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข

Benedek (1998) กล่าวว่า บทบาทของครูที่มีต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในด้านการจัดการชั้นเรียน ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก เนื่องจากเด็กจะมีความรู้สึกเดียวดาย และจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กลืมความรู้สึกหรือผ่อนคลายเรื่องการหย่าร้างของพ่อแม่ เช่น การฝึกอ่าน การฝึกเขียน การวาดรูป เล่นกีฬา แต่ไม่ควรสนับสนุนให้ เด็กดูทีวีหรือเล่นวิดีโอเกม และยังกล่าวว่าเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างมักจะเกิดความกลัว และกลัวการถูกทอดทิ้ง คุณครูจึงควรเป็นบุคคลที่จะสามารถช่วยทำให้เด็กคลายความกลัวในตนเองออกมาได้ โดยต้องทำตนเป็นที่พึ่งของเด็ก ให้เด็ก เกิดความมั่นคงและความไว้วางใจ และครูควรเป็นแหล่งความรู้และให้ข้อมูลสำหรับพ่อและแม่ของเด็ก เพราะเด็กใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียน ฉะนั้นพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก จึงมักแสดงออกที่โรงเรียน ครูจึงควรเป็นคนที่คอยสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีที่สุด เนื่องจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเป็นสิ่งธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นทั่วไปในเด็กที่เป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังนั้นครูจึงควรใช้ความอดทนและความเข้าใจ ครูก็จะสามารถช่วยเด็กให้เข้าใจในสถานะของตนเองที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป แล้วต่อมากการแสดงออกทางพฤติกรรมก็จะดีขึ้นซึ่งครูจะมีส่วนสำคัญในการช่วยให้เด็กสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

Wallerstein (2000) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ดีและมีความใกล้ชิด ความรู้สึกเป็นมิตรที่ครูแสดงต่อเด็กครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้และยังกล่าวไว้อีกว่าเด็กต้องการให้คุณครูฟัง และ พูดคุยกับ พวกเขา เพื่อได้ถ่ายทอดความรู้สึก โดยครูควรใช้ทักษะเบื้องต้นในการพูดคุย และควรใช้คำถามปลายเปิดในการพูดคุยกับเด็ก

ครูควรมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเด็กที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวดังนี้

1. ช่วยนำพาเด็กให้ผ่านพ้นจากความเสียใจ
2. ทำให้เด็กเกิดความมีเหตุผล เกิดความเข้าใจในความรู้สึก และความคิดเห็นทั้งแง่ลบและแง่บวก
3. เน้นให้เด็กเกิดความสำเร็จ เห็นความมีคุณค่าในตนเอง และสร้างความมั่นใจในตนเอง
4. ปรับวิธีการสอน การอธิบาย แต่ก็ยังอยู่ในกฎ และคำแนะนำ
5. ต้องมีความเชื่อมั่น
6. เห็นความผิดเป็นเรื่องเล็กน้อยที่สามารถแก้ไขได้
7. ตั้งใจฟังในสิ่งที่เด็กต้องการบอกและพยายามรับรู้ถึงความรู้สึกของเด็ก

8. ให้คำปรึกษาแม่เด็กไม่ต้องการก็ตาม

Hargreves (1991 อ้างถึงใน Kevin, 2001) กล่าวว่า โรงเรียนและคุณครูต้องร่วมมือกัน ช่วยให้เด็กพ้นวิกฤต โดยต้องพยายามสอนให้เด็กรู้จักปรับตัวเข้ากับสภาพครอบครัวใหม่โดยมีคำแนะนำ ดังนี้

1. ครูต้องให้ความเข้าใจ ความอบอุ่น ความห่วงใย และอดทนกับเด็ก
2. กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดี และเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง
3. สื่อสารกับครอบครัวเด็ก และเป็นแหล่งข้อมูลให้กับพ่อและแม่
4. บ่งชี้ศักยภาพการเรียนรู้และปัญหาทางด้านพฤติกรรม โดยครูควรแก้ปัญหาเท่าที่แก้ได้
5. ครูเป็นบุคคลที่เด็กมีความคาดหวังสูง เนื่องจากครูจะสามารถทำให้เด็กเป็นคนที่มีเหตุผลและช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็ก

6. ช่วยทำความเข้าใจกับเด็กถึงการเปลี่ยนแปลงสถานะครอบครัวของเด็ก

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทของครูอนุบาลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการดูแลและช่วยเหลือเด็ก ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

การศึกษารoles บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จะเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร ซึ่งนับวันจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ นั้น อาจส่งผลให้เด็กเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาเช่น ปัญหาทางด้านพฤติกรรม และอารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นบ่อเกิดของปัญหาสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารoles บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ไม่มากนักต่อการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยเกี่ยวกับเรื่องเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารoles บทบาทและความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1 – 3 ปีการศึกษา 2551 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การแสดงออกถึงหน้าที่และการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจากการแสดงความคิดเห็นต่อบทบาทของครู 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติตนตามหน้าที่โดยการนำความรู้ หลักวิชาการ หรือประสบการณ์ต่างๆ มาบูรณาการเพื่อจัดเป็นกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย โดยคำนึงถึงความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อม และ การวางแผนการจัดประสบการณ์

ด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การส่งเสริม และพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาบุคลิกภาพ และการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต

ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง หมายถึง การดำเนินงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครองในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้คำปรึกษาแนะแนวแก่ผู้ปกครอง และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับสถานการณ์ทางบ้านและโรงเรียนของเด็ก เพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ครู หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนและประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2551 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ซึ่งมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียนหรือเคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและยินดีให้ความร่วมมือ

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2551 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ซึ่งเป็นเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรแต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากบิดามารดา แยกทาง หย่าร้าง หรือคนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม หรืออาศัยอยู่กับปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา โดยไม่มีบิดามารดาอยู่ด้วยเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ บทบาทของครู สาเหตุและปัญหาของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2. กำหนดประชากร

ประชากร ได้แก่ ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2551 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

3.1 แบบสอบถามครูประจำชั้นอนุบาล เรื่อง บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3

3.2 แบบสัมภาษณ์ครูประจำชั้นอนุบาล เรื่อง บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3

3.3 แบบศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือของเด็กนักเรียนเข้าใหม่ ของครูประจำชั้นอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3

4. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมของการใช้ภาษา เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. นำเครื่องมือที่ผ่านการแก้ไขและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้ (try out) กับครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไขและตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ และจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

6. นำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

7. วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

8. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้แนวทางสำหรับครู ไปใช้ในการพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนให้กับเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2. ได้แนวทางในการกระตุ้นให้ครูเล็งเห็นถึงความสำคัญของเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
 - 1.1 ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
 - 1.2 สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
 - 1.3 ลักษณะของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
 - 1.4 ปัญหาของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
 - 1.5 ผลกระทบที่เกิดขึ้นในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
2. บทบาทและหน้าที่ของครูอนุบาล
 - 2.1 คุณลักษณะของครูอนุบาล
 - 2.2 ความสำคัญของครูอนุบาล
 - 2.3 บทบาทและหน้าที่ของครูอนุบาล
 - 2.4 บทบาท/ แนวทางในการช่วยเหลือของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
 - 2.4.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน
 - 2.4.2 ด้านการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.4.3 ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

1.1 ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

Firth (1998) ได้ให้ความหมายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง พ่อหรือแม่ที่เลี้ยงดูลูกเพียงลำพังเนื่องจากการหย่าร้างหรือเป็นหม้ายซึ่งพ่อหรือแม่นั้นอาจผ่านการสมรสหรือไม่ก็ได้

Krein and Beller, (1988) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง พ่อหรือแม่ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกแต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากคู่สมรสแยกทางกัน หย่าร้างหรือคนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม ซึ่งรายงานวิจัยต่างประเทศได้ศึกษาเด็กในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพบว่า มีผลกระทบต่อเด็ก คือ หากเด็กอยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนานเท่าไรก็จะส่งผลกระทบต่อทางลบมากขึ้นเท่านั้น และเด็กก่อนวัยเรียนจะได้รับผลกระทบของการหย่าร้างมากที่สุด

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรแต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากบิดามารดา แยกทาง หย่าร้าง หรือคนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม

1.2 สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

นิศา ชูโต และคณะ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาเกี่ยวกับลักษณะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่แตกต่างกัน 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง ครอบครัวที่พ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งเสียชีวิต ครอบครัวที่พ่อหรือแม่ทอดทิ้ง/หายไปจากครอบครัว (ครอบครัวลักษณะนี้มักเกิดจากการที่หญิงชายใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส และส่วนใหญ่ใช้เวลาไม่มากในการตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกัน)

มาลี จิรวฒนานนท์ (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว 8 ครอบครัว พบลักษณะการสิ้นสุดชีวิตคู่ที่แตกต่างกัน 4 ลักษณะ คือ การละทิ้ง การแยกทาง การหย่าร้าง และการเสียชีวิตชีวิตของคู่สมรส

การหย่าร้าง คือ การที่สามีและภรรยาที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายมีความเห็นตกลงเลิกร้างจากกันโดยการจดทะเบียนหย่า เนื่องจากสาเหตุต่างๆ และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยินยอมในการรับผิดชอบดูแลเลี้ยงดูบุตร

โดยทั่วไปการหย่าร้างยอมไม่ใช้ทางออกที่ดีที่สุด เพราะส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกันเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามในคู่สมรสบางคู่หารหย่าร้างอาจเป็นทางออกที่ดีกว่า ถ้าความขัดแย้งมีมาก มีความแตกร้างที่ยากจะประสานกันได้ คู่สมรสและครอบครัวต้องทนทุกข์ขมขื่น ขัดแย้งกันตลอดเวลาแล้ว การหย่าร้างอาจทำให้ครอบครัวมีความสุขกว่าเดิมได้

สาเหตุการหย่าร้าง

Hamsworth และ Minnis (1995 อ้างถึงใน สุภาพรรณ โคตรจรัส ,2528) ได้สำรวจความคิดเห็นของทนายความที่เกี่ยวกับปัญหาที่เป็นสาเหตุของการหย่าร้าง พบว่าปัญหาอันดับหนึ่ง คือ ปัญหาทางการเงิน อันดับรองลงมา คือ ปัญหาการมีคู่ ความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน ไปด้วยกันไม่ได้ ความไม่รับผิดชอบ การทารุณ การขาดวุฒิภาวะ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีปัญหาเกี่ยวกับญาติของคู่สมรส และการทอดทิ้ง

Levinger (1996) พบว่า จากการบันทึกการให้คำปรึกษาคู่สมรสที่มีชนชั้นทางสังคมระดับกลางและระดับต่ำที่ต้องการหย่าร้างจำนวน 600 คู่ เหตุผลส่วนใหญ่ของสามี ได้แก่ การได้รับการทารุณทางจิตใจ การที่ภรรยาทอดทิ้งบ้านและและบุตร การประพฤติผิดใจและมีปัญหาการปรับตัวทางเพศ ส่วนเหตุผลส่วนใหญ่ของภรรยา คือ การได้รับการทารุณทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ปัญหาทางการเงิน และการดื่มสุราจัด โดยทั่วไปคู่สมรสที่มีชนชั้นทางสังคมระดับปานกลาง จะกังวลและให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจ ส่วนคู่สมรสที่มีชนชั้นทางสังคมต่ำจะกังวลและให้ความสำคัญกับการตอบสนองทางเศรษฐกิจและทางกาย

สุภาพรรณ โคตรจรัส (เกศินี เกิดอนันต์.2539 : 50) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้าง

อัตราการหย่าร้าง

1. ภูมิหลังทางครอบครัว	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่มา
จากครอบครัวที่ไม่มีความสุขหรือบิดามารดาหย่า
2. ระยะเวลาของการเป็นคู่รัก	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่รู้จักกันในระยะสั้น
3. อายุเมื่อเริ่มชีวิตสมรส	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่แต่งงานเมื่อยังอยู่ในวัยรุ่น
4. ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษายังต่ำเท่าใดอัตราการหย่าร้างยิ่งสูงเท่านั้น
5. สถานะทางอาชีพ	มีอัตราการหย่าร้างสูงในคู่สมรสที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ
6. ศาสนา	มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าในคู่สมรสที่ไม่เคร่งหรือไม่นับถือศาสนา

การตาย

Arlene และ Jerame (1983) ได้ให้ความหมายของการตายว่า การตาย หมายถึง การสูญเสียชีวิตของคู่สมรสคนใดคนหนึ่ง เหลือเพียงคนเดียวที่เป็นหลักของครอบครัวและต้องทำ

หน้าที่เลี้ยงดูบุตร ซึ่งมีครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจำนวนไม่น้อยที่เป็นผลมาจากการตายของพ่อหรือแม่ และเปอร์เซ็นต์ส่วนใหญ่เป็นหญิงม่ายที่สามีจากไปเพราะสังเกตจากโอกาสของบุคคลที่ออกไปทำงานหาเลี้ยง ครอบครัวยุคบิดา และผลจากการสูญเสีย เพศหญิงจึงเป็นคนทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่เหลือ

สุนทร โคตรบรรเทา (2536) ได้กล่าวไว้ว่า ลูกที่อยู่ในบ้านที่มีพ่อ หรือแม่คนเดียวนั้น ปัญหาที่อาจจะพบมีดังนี้

1. ปัญหาในเข้าใจพ่อหรือแม่ที่เป็นเพศตรงข้ามกับตน เช่น ลูกชายอาจจะเห็นว่าแม่ไม่ชื่นชมในความสนใจของตน ในทำนองเดียวกัน ลูกสาวอาจเรียนรู้ว่า พ่อไม่เข้าใจความต้องการในส่วนที่เป็นความต้องการของผู้หญิง

2. ปัญหาในการปรับตัว ปัญหานี้อาจเกิดกับพ่อหรือแม่ที่เลี้ยงลูกที่มีเพศเดียวกัน เนื่องจากลูกต้องการพ่อและแม่ช่วยกันดูแลความต้องการด้านอารมณ์ เด็กที่ขาดพ่อหรือแม่มักจะประสบปัญหาในโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า เด็กที่มีพ่อหรือแม่คนเดียวต้องการความช่วยเหลือและเอาใจใส่จากโรงเรียนมาก

1.3 ลักษณะของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ครอบครัวที่มีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว (Single Mother)

จากการศึกษา เกี่ยวกับครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว โดยมีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยระบุถึงสิ่งนำวิถึสำหรับคนในกลุ่มนี้ว่า (ตรีสุข ชาญชัย, 2540)

1. ครอบครัวที่มีมารดาเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว ประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจมากที่สุด เกือบจะครึ่งหนึ่งของครอบครัว ที่มีลักษณะดังกล่าว มีความยากจน ใช้ชีวิตอยู่ได้ด้วย การได้รับการสงเคราะห์ จากองค์กรช่วยเหลือทั้งภาครัฐและเอกชน และเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการใช้ชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยากจน

2. เกิดผลกระทบต่อเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมในเรื่องที่ขาดบิดา

3. ขาดนโยบายในการช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะดังกล่าว ของรัฐบาลและเอกชน ที่มีทิศทางการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน

สำหรับในส่วนของประเทศไทย จากรายงานการศึกษาและวิจัยจากแหล่งต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาที่นำไปสู่การกระทำทารุณกรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน สาเหตุสำคัญได้แก่ สถาบันครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวแตกแยกในรูปแบบการหย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือทิ้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้มีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ซึ่งเป็นสาเหตุหลักร่วมกับสาเหตุอื่นๆ เช่น

ปัญหาสมาชิกในครอบครัวติดยาเสพติด และการขาดความรักและความผูกพันภายในครอบครัว เป็นต้น

ครอบครัวที่มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว (Single Father)

ครอบครัวที่มีลักษณะดังกล่าว มีสาเหตุเหมือนกับครอบครัวที่มีบิดามารดาเพียงคนเดียว ถึงแม้กลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงเพียงเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น Thomson และ Gongla (1983) เสนอแนะว่าสาเหตุที่ครอบครัวที่มีบิดาเพียงคนเดียวเพิ่มขึ้นมากมาจาก

1. ผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต (life style) จากเดิมที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพียงอย่างเดียว มาเป็นผู้ดูแลครอบครัวและลูกๆ ด้วย
2. ผู้ชายที่มีความชอบในการที่จะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรเพียงอย่างเดียว โดยไม่มากกว่าในอดีต
3. ในกลุ่มที่ขอบุตรมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แสดงถึงผู้ชายยอมรับในการทำหน้าที่เป็นพ่อมากขึ้น
4. ครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงดูลูกเพียงคนเดียว มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงกว่าครอบครัวที่มีมารดาเลี้ยงดูเพียงคนเดียว ดังนั้นความพึงพอใจและแหล่งช่วยเหลือครอบครัวจึงมีมากกว่า
5. ผลการวิจัยเปรียบเทียบเรื่องการเลี้ยงดู ที่มีประสิทธิภาพของบิดากับมารดาที่ต้องเลี้ยงดูเพียงคนเดียวไม่มีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้ชายมีความสนใจในการทำหน้าที่เป็นบิดาเพียงคนเดียวได้เพิ่มขึ้น

1.4 ปัญหาของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

การเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเด็ยนั้นย่อมมีผลต่อสถานภาพทางครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเด็ยจะเกิดจากการหย่าร้าง การแยกทางหรือแม้กระทั่งการตายจากของคู่สมรส

ณัฐริษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการฝ่าวิกฤตของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศความตึงเครียดที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวมีผลกระทบทั้งกับพ่อแม่และลูกแม้วิกฤตในระหว่างคู่สมรสหรือในครอบครัวจะยุติลงได้ เมื่อเกิดการหย่าร้างหรือแยกทาง รวมทั้งการตายจาก แต่ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวและลูกจะยังคงได้รับผลกระทบต่อเนื่องมาอีกยาวนาน ปัญหาสำคัญที่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวต้องเผชิญหลักๆ คือ ปัญหาด้านการเงิน ด้านจิตใจ และด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร

1.4.1 ปัญหาด้านการเงินในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวเลี้ยง เดี่ยว ได้ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พบว่าครอบครัวที่มีฐานะตั้งแต่ระดับปานกลางลงมาจะประสบปัญหาด้านการเงินเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกับครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และเป็นแม่ที่เคยทำหน้าที่แม่บ้านระหว่างใช้ชีวิตคู่ เมื่อสามีจากไปแม่จะต้องเริ่มต้นประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเอง ปัญหาความยากจนและปัญหาความยากลำบากด้านชีวิตความเป็นอยู่มักนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาปกติหรือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แต่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจะประสบความยากลำบากมากกว่า เพราะหัวหน้าครอบครัวที่เหลือเพียงคนเดียวจะต้องทำงานหนักเป็นสองเท่า เพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว โดยเฉพาะการเลี้ยงลูกที่ยังต้องพึ่งพาพ่อหรือแม่ ครอบครัวที่มีฐานะมั่นคง เมื่อต้องกลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แม้จะไม่มีปัญหาด้านการเงินในทันที แต่จะต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าลูกจะไม่ประสบปัญหาด้านการเงินต่อไปข้างหน้า แต่ส่วนใหญ่ต้องทำงานหนักขึ้นหรือต้องหารายได้เสริม เพื่อให้ครอบครัวมีรายได้เพียงพอ บางครอบครัวต้องให้ลูกย้ายโรงเรียนเพื่อลดค่าใช้จ่าย

สำหรับครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้ว เมื่อเกิดการแยกทาง หย่าร้าง หรือทอดทิ้งกัน จะมีผลกระทบน้อยกว่ากลุ่มที่มีรายได้ดี พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวก่อนหน้านี้มักให้ลูกเรียนโรงเรียนของรัฐ ได้รับการรักษาพยาบาลฟรี มีปัญหาหนี้สินอยู่แล้ว จึงทำให้ปัญหาด้านการเงินดูเหมือนไม่สามารถจะหนักมากไปกว่านี้ได้อีก (นิตา ชูโต และคณะ ,2547)

รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยเสี่ยงของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย (ณัฐริษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2550) พบว่ามีปัญหาด้านจิตใจและด้านการอบรมเลี้ยงดู ดังนี้

1.4.2 ปัญหาด้านจิตใจในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

หญิงหรือชายที่ต้องเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรสจากการที่ต้องสูญเสียคู่สมรส ไม่ว่าจะ เป็นการเสียชีวิต การถูกทอดทิ้ง หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแยกไปมีคู่สมรสใหม่ ล้วนต้องประสบปัญหาด้านจิตใจสูง แต่สำหรับบางคู่สมรสที่มีความขัดแย้งกันก่อนชีวิตสมรสจะสิ้นสุดลง เช่น มีการทะเลาะเบาะแว้ง การใช้ความรุนแรงด้วยการทำร้ายร่างกายให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น การแยกทางกันถือเป็นทางออกที่ดี แต่กระนั้นก็ตาม เมื่อต้องตกอยู่ในสภาพพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ทุกคนล้วนมีสภาพจิตใจที่ไม่ปกติทั้งสิ้น พ่อเลี้ยงเดี่ยวและแม่เลี้ยงเดี่ยวเกือบทั้งหมดต้องเผชิญกับสภาพความรู้สึกต่างๆ เช่น เสียใจ เหนงา ว่าเหว่ สับสน ท้อแท้ อับอาย น้อยใจ โกรธเกลียด ผิดหวัง วิตกกังวล สิ้นหวัง ขาดที่พึ่ง เหนื่อย เครียด เสียหาย กอดตัน เจ็บใจ เจ็บปวด เป็นต้น มีเพียงส่วนน้อยที่รู้สึกดี โโล่งอก ดีใจ อิศระ จากการเปลี่ยนแปลงสถานภาพสมรส

1.4.3 ปัญหาด้านการอบรมเลี้ยงดูลูก

ส่วนใหญ่แล้วจะพบปัญหาในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิม เช่น ร่าเริงน้อยลง ไม่ค่อยเชื่อฟัง มีพฤติกรรมถดถอย อย่างไรก็ตามก็มักมีผู้ท้วงติงเสมอๆ ว่าปัญหาการเลี้ยงดูลูก และพฤติกรรมของลูกมิได้เกิดเฉพาะในครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเท่านั้น แม้ครอบครัวปกติก็อาจเกิดปัญหาการเลี้ยงดูลูกและปัญหาพฤติกรรมได้เช่นเดียวกัน แต่จากการศึกษาปัญหาเหล่านี้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ล้วนปรากฏผลคล้ายคลึงกัน คือ ในครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวมีแนวโน้มจะมีปัญหาเหล่านี้สูงกว่าที่เกิดปัญหาในครอบครัวปกติ

1.5 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

โครงสร้างของครอบครัวนั้นควรจะมีกันพร้อมหน้าพ่อแม่ลูกเป็นองค์ประกอบ แต่กลับเหลือเพียงพ่อกับลูก หรือแม่กับลูก ย่อมอาจทำให้สถานการณ์ในครอบครัวที่ไม่เป็นไปตามแบบแผนปกติ จึงสามารถเกิดผลกระทบขึ้นได้กับครอบครัว ดังนี้

สุนทร โคตรบรรเทา (2536) ได้กล่าวว่า ลูกที่อยู่ในบ้านที่มีพ่อ หรือแม่คนเดียว นั้น ปัญหาที่อาจจะพบมีดังนี้

1. ปัญหาในเข้าใจพ่อหรือแม่ที่เป็นเพศตรงข้ามกับตน เช่น ลูกชายอาจจะเห็นว่าแม่ไม่ชื่นชมในความสนใจของตน ในทำนองเดียวกัน ลูกสาวอาจเรียนรู้ว่า พ่อไม่เข้าใจความต้องการในส่วนที่เป็นความต้องการของผู้หญิง

2. ปัญหาในการปรับตัว ปัญหานี้อาจเกิดกับพ่อหรือแม่ที่เลี้ยงลูกที่มีเพศเดียวกัน เนื่องจากลูกต้องการพ่อและแม่ช่วยกันดูแลความต้องการด้านอารมณ์ เด็กที่ขาดพ่อหรือแม่มักจะประสบปัญหาในโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า เด็กที่มีพ่อหรือแม่คนเดียวต้องการความช่วยเหลือและเอาใจใส่จากโรงเรียนมา

การแตกสลายของครอบครัวเป็นวิกฤตการณ์ที่สำคัญและมีความรุนแรงต่อชีวิตเด็ก จากข้อมูลที่มาับการศึกษาที่คลินิกจิตเวช สถาบันสุขภาพเด็กในช่วง พ.ศ. 2536 ถึง พ.ศ. 2541 พบเด็ก 168 รายที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง หรือแตกแยก เด็กอยู่ในความดูแลของฝ่ายมารดา มากกว่าฝ่ายบิดา และเมื่อเวลาผ่านไปพบว่าทั้งบิดาและมารดาต่างดูแลเด็กลดลงโดยส่งให้ญาติ และคนรู้จักดูแลแทนเพิ่มขึ้น เด็กถูกยกให้ผู้อุปการะ พบการละทิ้ง ละเลย ทำร้ายเด็ก พบเด็กมีปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาทางพฤติกรรม (วินัดดา ปิยะศิลป์, 2542)

ผลกระทบด้านอารมณ์และจิตใจที่เด็กได้รับเนื่องจากการอยู่ในครอบครัวที่มีแต่พ่อหรือแม่นั้น ส่งผลถึงการเรียนของเด็กด้วย เนื่องจากความว่าเหว ความสิ้นหวัง หรือความไม่มั่นใจทำให้

เด็กเกิดความท้อแท้ ไม่อยากเรียนรู้ อยากเก็บตัว ไม่สนใจเรียน ไม่อยากไปโรงเรียน ไม่ยอมทำการบ้าน ไม่ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

ธีราพร กุลนันทน์ (2535) ได้กล่าวว่า บรรยากาศในครอบครัวที่แตกแยกจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเด็ก คือ บรรยากาศที่พ่อแม่มีข้อขัดแย้งกัน ผลของการขัดแย้งทำให้มีผลต่อการวิวาทกันเป็นประจำ เมื่อเด็กได้พบการทะเลาะวิวาท ความก้าวร้าวของผู้ใหญ่ การใช้คำรุนแรง การทำให้ข่าวของเสียหาย การทำร้ายซึ่งกันและกัน การไม่ปรองดองกัน ไม่สามัคคีกัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อเด็กมากเป็นการกระทบกระเทือนจิตใจและความรู้สึกของเด็ก ทำให้เด็กเกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมที่แปรปรวน เช่น เงียบเฉย ไม่สู้ ถดถอย มีความซึมเศร้า ไม่มีความสุข และไม่มีหวัง หรือกลายเป็นเด็กก้าวร้าว อารมณ์แปรปรวน หงุดหงิดและโกรธง่าย

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2547) ได้กล่าวถึง ผลกระทบของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นกับเด็กไว้ดังนี้

ก. ผลกระทบระยะสั้นที่เกิดขึ้นกับเด็ก

แม้ว่าเด็กส่วนใหญ่จะปรับตัวได้ดีแต่ก็มีเด็กหลายคนที่มีประสบการณ์อันเจ็บปวด เมื่อเด็กรู้ความจริงว่าพ่อแม่หย่ากัน เด็กจะรู้สึกโศกเศร้า โกรธ สับสน รู้สึกผิด รู้สึกอาย วิตกกังวล เหนงาและกลัวว่าจะถูกทอดทิ้งหรือถูกปฏิเสธ เด็กบางคนมีความรู้สึกดังที่กล่าวมาน้อย แต่บางคนเป็นมาก บางคนมีพฤติกรรมถดถอย แต่บางคนก็ก้าวร้าวอาละวาด เด็กจะตอบสนองอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับอายุ เพศ พื้นอารมณ์ ปฏิกริยาของพ่อแม่ และปัจจัยอีกหลายอย่างดังที่กล่าวมา

สัญญาณอันตราย

หากปฏิกริยาที่เกิดขึ้นภายหลังการหย่าร้างเป็นไปนานหรือรุนแรงเกินไป ก็ไม่ควรจะนิ่งนอนใจ ปฏิกริยาสำคัญที่ควรสนใจ ได้แก่

1. เด็กมีปฏิกริยานานเกิน 6 เดือน (แต่หากมีความรุนแรงก็ไม่ต้องรอจนครบ 6 เดือน ควรรีบปรึกษาแพทย์โดยเร็ว)
2. เด็กมีอาการแยลงเรื่อยๆ ร้องไห้มาก หมกมุ่น กังวล ไม่สบายใจ หรือจัดการกับความทุกข์ของตนเองไม่ได้
3. มีความวิตกกังวลสูง กลัวในเรื่องที่ไม่เคยกลัวมาก่อน เช่น กลัวฟ้าผ่า กลัวสุนัข กลัวความมืด กลัวผีมากกว่าเดิม กลัวพ่อแม่จะตายจากไป หรือหายไปเป็นต้น ความกังวลอาจมากจนไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันไม่ได้
4. เด็กไม่สามารถทำกิจกรรมที่เคยทำได้ เช่น การช่วยเหลือตนเองตามวัย การเล่นกับเพื่อนๆ หรือทำสิ่งสนุกๆ ที่เคยทำ
5. การทำกิจกรรมที่โรงเรียนถดถอยลง ไม่มีสมาธิหรือไม่อยากไปโรงเรียน
6. มีการเล่นซ้ำๆ แบบเดิม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการหย่าร้าง การที่พ่อแม่จากไป หรือจะกลับมาคืนดีกัน

7. มีอาการกระตุ้นตนเอง เช่น ดูดนิ้ว ดึงผม โยกตัวหรือเล่นอวัยวะเพศ
8. มีอารมณ์หงุดหงิด ก้าวร้าว ชวนทะเลาะ
9. แยกตัวอยู่โดดเดี่ยวไม่มีเพื่อน
10. ซ้ำอายุมากขึ้น ขาดความเชื่อมั่นและชอบพูดว่าตนเองไม่ดี เช่น ไม่มีใครรัก

หนูเลย หนูทำไม่ได้หรือ หนูไม่เก่ง เป็นต้น

11. มีปัญหาการนอน เช่น ไม่ยอมนอน นอนมากไป หรือนอนละเมอ รวมทั้งต้องให้พ่อแม่นอนอยู่ใกล้ๆ ไม่ยอมให้คลาดสายตา

12. มีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง เช่น ดึงผม กัดเล็บจนเลือดออก

13. มีอาการทางกาย เช่น ปวดท้อง ปวดหัว เจ็บหน้าอก เด็กหลายคนมีปฏิกิริยาต่อความตึงเครียดและแสดงออกมาทางกาย โดยเฉพาะเมื่อเด็กไม่ได้รับอนุญาตให้แสดงความรู้สึกหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือให้จัดการกับความรู้สึกอย่างเหมาะสม (แต่อย่าลืมว่าบางครั้งอาการทางกายอาจไม่ได้เกิดขึ้นจากความเครียด แต่เป็นปัญหาทางร่างกายจริงๆ ดังนั้นหากเด็กมีอาการทางกายควรให้กุมารแพทย์ทำการตรวจอย่างละเอียด)

14. มีพฤติกรรมซ้ำๆ แบบย้ำคิดย้ำทำ เช่น ล้างมือซ้ำๆ ตรวจซ้ำๆ ว่าประตูปิดหรือยัง สัญญาณอันตรายนี้ เป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในระยะต้นของการหย่าร้างเกิดได้ทั้งในเด็กหญิงและเด็กชาย แต่อาจจะมี ความรุนแรงแตกต่างกัน เช่น เด็กชายอาจจะก้าวร้าวมากกว่าเด็กหญิง ส่วนเด็กหญิงจะรู้สึกเศร้าและกังวลมากกว่า โดยทั่วไปพฤติกรรมทั้งหมดจะอยู่ประมาณหกเดือนถึงหนึ่งปีในเด็กหญิง หรือหนึ่งปีครึ่งถึงสองปีในเด็กชาย แต่หากพฤติกรรมเกิดขึ้นรุนแรงมากก็ควรรีบไปพบแพทย์

ข. ผลกระทบของระยะยาวที่เกิดขึ้น

เมื่อเด็กพ้นตัวจากผลกระทบในระยะต้นแล้ว เด็กจะต้องมาเผชิญกับปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก ความเจ็บปวดอันเกิดจากการที่พ่อแม่หย่าร้างนั้นจะวนไปกับจินตนาการของเด็ก เด็กจะรู้สึกโศกเศร้าในการสูญเสียครอบครัวที่มั่นคง สูญเสียความหวังและความฝันต่างๆที่เคยมี รวมทั้งมีความรู้สึกเหงา เศร้า และปวดร้าวที่พ่อแม่อีกฝ่ายหนึ่งได้จากไป เด็กบางคนต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในชีวิต เช่น ต้องย้ายบ้าน ย้ายโรงเรียนและจากเพื่อนที่คุ้นเคย นอกจากนี้เด็กยังมีความกังวลเกี่ยวกับพ่อหรือแม่ที่จากไปว่าจะใช้ชีวิตตามลำพังได้หรือไม่ จะมีความเป็นอยู่อย่างไร ใครจะดูแล รวมทั้งมีความกังวลเกี่ยวกับพ่อ/แม่ที่อยู่ด้วยว่าจะเลี้ยงดูตนได้ดีหรือไม่ เป็นต้น

นอกจากนี้เด็กยังโกรธพ่อ แม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายว่าทำให้ครอบครัวแตกแยก บางครั้งความโกรธก็เกิดขึ้นเพื่อปกปิดความรู้สึกว่าตนไร้อำนาจที่จะเปลี่ยนแปลง

สภาพแวดล้อม รวมทั้งความกลัวว่าตนจะไม่ได้รับการดูแลดีเท่าที่ควร เพราะพ่อแม่เองก็มีปัญหา มากอยู่แล้วบางทีเด็กก็โกรธที่ความต้องการของตนไม่ได้รับการตอบสนอง เนื่องจากความจำกัด หลายอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตเพราะการหย่าร้าง

ในบางครั้งเด็กหลายคนรู้สึกผิดคิดว่าตนเองเป็นสาเหตุของการหย่าโดยเฉพาะเด็กวัย ประถมที่มีความคิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (ego-centric) บางคนโยนการที่พ่อแม่ทะเลาะกัน เข้ากับเรื่องของตน และคิดว่าหากตนไม่ดื้อพ่อแม่ก็คงจะไม่ทะเลาะและแยกทางกัน บางคน พยายามทำให้พ่อแม่คืนดีกัน เพราะรู้สึกว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบในการที่พ่อแม่แยกทางกัน บางคน รู้สึกขัดแย้งภายในใจ ไม่รู้ว่าจะจงรักภักดีต่อใคร ต่อพ่อหรือต่อแม่ หากเด็กเลือกใครคนหนึ่ง ก็เท่ากับเขาทรยศและทอดทิ้งอีกคนหนึ่ง เด็กบางคนอาจถูกดึงเข้ามาในความขัดแย้ง เช่น ถูกพ่อแม่ใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กัน หรือใช้เป็นคนกลางในการสื่อสารพูดคุยของพ่อแม่ เนื่องจาก พ่อแม่สื่อสารกันตรงๆไม่ได้

ความปั่นป่วนทางอารมณ์อาจเกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่มาเจอกัน เพราะเด็กกลัวว่าพ่อแม่ จะทะเลาะกันและเกิดปัญหาขึ้นมาอีก แม้จะเห็นพ่อแม่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรง แต่เด็กส่วนใหญ่ก็ ยังมีความใฝ่ฝันว่าพ่อแม่จะกลับมาคืนดีกัน ความปั่นป่วนในความสัมพันธ์ดังกล่าว และความรู้สึก หลากหลายที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้เด็กเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทาง อารมณ์ หรือปัญหาพฤติกรรม และปัญหาการเรียน เด็กหลายคนมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม เกเร และไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ โดยสรุปแล้วปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เด็กไม่ สามารถพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม

เด็กหญิงและเด็กชายมีการปรับตัวต่างกัน ภายในครึ่งปีแรกหลังการหย่าร้างเด็กหญิง และเด็กชายจะไม่แตกต่างกันในแง่การปรับตัว แต่หลังจากนั้นเด็กชายจะปรับตัวแยกลง ในขณะที่ เด็กหญิงจะดีขึ้น ระยะนี้มักตรงกับช่วงประถม แต่เมื่อเด็กเข้าสู่วันรุ่นและวัยผู้ใหญ่ เด็กหญิงจะมี ปัญหาในการปรับตัวมากขึ้น ส่วนเด็กชายจะค่อยๆดีขึ้น

นักวิจัยอธิบายความแตกต่างนี้ว่า โดยทั่วไปไม่ว่าครอบครัวจะเป็นอย่างไร จะหย่าร้าง กันหรือจะอยู่ด้วยกันก็ตาม ความขัดแย้งของพ่อแม่จะมีผลกระทบต่อเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง แต่ การที่เด็กชายมีการปรับตัวไม่ดีในตอนแรกอาจเป็นเพราะเด็กส่วนใหญ่มีแม่เป็นผู้เลี้ยงดู การศึกษา พบว่าเด็กที่พ่อหรือแม่เพศเดียวกันเป็นผู้เลี้ยงดูนั้น จะมีการปรับตัวดีกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อหรือแม่คน ละเพศ ดังนั้นในช่วงแรกเด็กหญิงจึงค่อนข้างดี

วัย 0-2 ปี

เด็กวัยนี้ยังไม่เข้าใจความหมายของคำว่า ครอบครัว ความขัดแย้ง หรือ การหย่าร้าง เด็กเพียงแต่รับรู้ที่บ้านมีความตึงเครียดและมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง โดยเห็นได้จากใบหน้า

ที่เศร้าหรือเครียดของพ่อแม่ การอุ้มที่ไม่ผ่อนคลายเหมือนเดิม น้ำเสียงที่เข้ม การยิ้มและการเล่นที่น้อยลง

ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในวัยนี้เป็นปฏิกิริยาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว รวมทั้งความเครียดของพ่อแม่ เด็กจะมีอาการกระสับกระส่าย หงุดหงิดง่าย อาลະวาด บางคนอาจจะมีปัญหาทางร่างกาย เช่น ปวดท้อง หรือไม่อยากกินอาหาร หากความตึงเครียดนั้นเกิดขึ้นเร็ววัยเด็กจะมีพัฒนาการช้าได้ เช่น พัฒนาการทางภาษาอาจจะช้าลง เป็นต้น

วัย 2-3 ปี

เด็กวัยนี้คล้ายวัย 0-2 ปี คือยังไม่เข้าใจอะไรมากนัก เพียงแต่รับรู้ถึงความตึงเครียดภายในบ้าน แต่เนื่องจากเด็กโตขึ้นกว่าเดิม การรับรู้ก็จะไวขึ้นและปฏิกิริยาก็จะรุนแรงขึ้น

ในวัยนี้จะมีปฏิกิริยาต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมและความเครียดดังเช่นวัย 0-2 ปี แต่เนื่องจากเด็กเริ่มโต สามารถรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงได้ไวขึ้น การเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่ยากสำหรับเด็ก เด็กต้องการสภาพแวดล้อมที่มีเสถียรภาพ คาดคะเนได้ และต้องการให้ผู้ใหญ่ตอบสนองความต้องการของเขา เด็กอาจจะร้องมากขึ้น มีพฤติกรรมถดถอย เช่น ปัสสาวะรดที่นอน ดูดนิ้ว ติดแม่มากขึ้น ร้องไห้ง่าย นอนไม่ค่อยหลับ อารมณ์เสีย หงุดหงิดง่าย และเรียกร้องความสนใจมากขึ้น

วัย 3-5 ปี

เด็กวัยนี้เข้าใจว่าการหย่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราว พ่อแม่เพียงแค่แยกกันอยู่ระยะหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้เด็กยังมีความคิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คิดว่าตนควบคุมสภาพแวดล้อมได้ ดังนั้นเด็กจะคิดว่าตนเป็นผู้ที่ทำให้เกิดการหย่าร้าง เด็กจะรู้สึกว่าคุณจะต้องรับผิดชอบในการหย่าร้างนั้น ในขณะที่เดียวกันเขาก็คิดว่า เขาทำให้พ่อแม่กลับมาคืนดีกันได้อีก และหากพ่อแม่ไม่กลับมาคืนดีกัน เด็กก็จะรู้สึกผิดหวังและรู้สึกไร้ซึ่งอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ในวัยนี้มีจินตนาการมากมาย ดังนั้นเด็กอาจสร้างจินตนาการว่าพ่อแม่ไม่ได้หย่ากัน หรือสร้างเรื่องขึ้นมาเพื่อไม่ให้รู้สึกสูญเสีย บางครั้งจินตนาการอาจเป็นเรื่องที่รุนแรงหรือเกี่ยวกับความตาย แต่เด็กบางคนอาจใช้วิธีปฏิเสธ ไม่รับรู้เกี่ยวกับการหย่าโดยสิ้นเชิง

ปฏิกิริยาของเด็กอาจแบ่งได้เป็น 4 ด้านใหญ่ๆ คือ

1. ความแปรปรวนทางอารมณ์และพฤติกรรม เด็กจะมีความกลัว รู้สึกผิด เศร้า วิตกกังวล และแสดงออกมาด้วยอาการซึมเศร้า หรือก้าวร้าว บางคนอาจเก็บกดความโกรธและพยายามทำตัวให้ดี เพราะคิดว่าหากตนทำตัวดีแล้วเหตุการณ์จะลงเอยด้วยดี พ่อแม่จะสบายใจขึ้นและกลับมาคืนดีกัน เป็นต้น เด็กจะมีอารมณ์หงุดหงิดและเรียกร้องจากคุณมากเกินไป ในระยะยาวเด็กจะเล่นน้อยลงและซึมลง

2. พัฒนาการที่ถดถอย ในช่วง 2-3 เดือนแรกหลังการหย่าเด็กอาจถดถอยไปสู่วัยเด็กเล็ก และมีพฤติกรรมเหมือนเด็กเล็กๆ เช่น ดูดนิ้วที่เลิกดูดไปแล้ว ปัสสาวะรดที่นอนอีกทั้งที่ไม่เคยเป็นมานานแล้ว หรือติดของเล่นบางอย่างที่เลิกติดไปแล้ว เช่น ติดผ้าห่ม หรือพูดไม่ชัดเป็นต้น

3. ความกลัวในการแยกจากพ่อแม่ วัยนี้มีความกลัวมากกว่าวัยที่ผ่านมา ความกลัวขนาดพอเหมาะเป็นสิ่งจำเป็นต่อพัฒนาการ แต่ความกลัวที่มากเกินไปจะทำให้เกิดปัญหาได้ ความกลัวนี้มักมาจากจินตนาการและไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ดังนั้นแม้คุณจะไม่อธิบายเด็กอย่างไรก็ตาม ความกลัวก็อาจจะไม่หายไป เนื่องจากเด็กต้องอาศัยพ่อแม่เป็นผู้ปกป้องเขาจากความกลัว ดังนั้นเมื่อใครคนหนึ่งจากไป ความกลัวก็จะมากขึ้น ลูกอาจคิดว่าเมื่อพ่อจากเขาไปคนหนึ่งแล้ว อีกไม่นานแม่ก็จะจากไปอีก ผลก็คือลูกจะติดแม่มากขึ้น แยกจากแม่ไม่ได้เหมือนเดิม อาจอแงไม่ยอมไปโรงเรียน และติดแม่มากจนไม่ยอมให้แม่หายหน้าไปไหน แม้แต่จะไปทำงานหรือไปธุระช่วงสั้นๆ (รวมทั้งการทำธุระส่วนตัว เช่น เข้าห้องน้ำ) ทั้งนี้เพราะเด็กแยกไม่ได้ว่าการที่แม่จากไปชั่วคราวเพื่อจะไปทำงานหรือไปธุระนั้น แตกต่างกับการจากไปตลอดอย่างไร

4. ปัญหาการนอน ความตึงเครียดจะทำให้เกิดปัญหาการนอนได้บ่อย เช่น นอนไม่หลับ ผื่นรำย ละเอียด ที่เป็นเช่นนี้เพราะการนอนเป็นเวลาที่น่ากลัวสำหรับเด็ก เป็นเวลาที่เด็กรู้สึกสูญเสียและถูกทอดทิ้ง เมื่อตื่นนอนหลับ เขาก้าวไปสู่ดินแดนที่ไม่รู้จักที่มีแต่ความมืด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเขาเคยตื่นขึ้นมา แล้วพบว่าพ่อหรือแม่คนหนึ่งได้จากไปแล้ว การนอนหลับก็จะเป็นสิ่งที่ยากยิ่งขึ้น

อรวรรณ เล่าห์เรณู (2551) ได้กล่าวถึงการปรับตัวด้านอารมณ์ของเด็กต่อการหย่าร้างของบิดามารดา เพื่อให้เด็กปรับตัวต่อการสูญเสียชีวิตสมรสของบิดามารดาและสถานภาพทางสังคมของตัวเองโดยให้มีผลกระทบกระท่อนทางจิตใจน้อยที่สุด จำเป็นต้องให้เด็กรู้สึกว่าการหย่าร้างต่างๆ สามารถควบคุมได้ทั้งหมดที่การหย่าร้างไม่ได้เป็นการตัดสินใจของตัวเอง เด็กที่ได้รับการบอกเล่าก่อนที่บิดามารดาจะหย่าร้างกันและได้รับความมั่นใจว่าเขาจะยังได้พบบิดาหรือมารดา อยู่ นั้น จะปรับตัวและยอมรับได้ดีกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการบอกเล่าจากผู้ใหญ่มาก่อน ดังนั้นสิ่งที่ควรคำนึงถึง ได้แก่

1. ความเข้าใจต่อการหย่าร้าง ความเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพื่อลดความกลัว วิตกกังวล หรือความเพ้อฝันที่ไม่เป็นจริง เด็กอาจตอบสนองต่อการหย่าร้างของบิดามารดา เช่น โกรธ เสียใจ รู้สึกผิด โทษผู้อื่น หรือวิตกกังวล เป็นต้น เด็กอาจคิดว่าตนเองเป็นสาเหตุ จึงพยายามทำตัวเป็นเด็กที่สมบูรณ์แบบ โดยหวังว่าครอบครัวจะกลับมาเหมือนเดิม

2. การจัดการกับความโกรธ แม้การหย่าร้างเป็นการตกลงใจของบิดามารดา แต่สำหรับเด็กเป็นเรื่องที่นอกเหนือไปจากการควบคุมของเด็ก จากการที่อยู่เป็นครอบครัวเมื่อมีการหย่าร้างเด็กอาจรู้สึกหมดความไว้วางใจบิดามารดา เหมือนถูกหลอกหลวง และเมื่อการหย่าร้างเป็นที่ทราบทั่วไป อาจทำให้เด็กรู้สึกโกรธและอับอายเพื่อน

3. การเผชิญกับความสูญเสีย หลังจากการหย่าร้าง เด็กมักสูญเสียการติดต่อกับบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งไป อาจมีการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ เช่น สภาพเศรษฐกิจ การย้ายบ้าน ย้ายโรงเรียน หรือเปลี่ยนกลุ่มเพื่อนไป พบว่าเด็กมีผลการเรียนลดลงได้ในปีแรกของการหย่าร้าง เป็นต้น

อรวรรณ เลาห์เรณู (2551) ยังกล่าวได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่าปัจจัยที่มีผลในการปรับตัวของเด็กต่อการหย่าร้างของบิดามารดา ดังนี้

1. พื้นอารมณ์ของเด็ก เด็กที่ปรับตัวยากอาจมีปฏิกิริยาทางด้านลบและเป็นประเด็นที่ดึงความสนใจของครอบครัวออกจากการหย่าร้าง เด็กที่มีลักษณะการปรับตัวง่าย ระดับสติปัญญาดี มีความภูมิใจในตนเอง และมีอารมณ์ขัน มีแนวโน้มที่จะปรับตัวได้ดีต่อการหย่าร้าง

2. ระดับพัฒนาการของเด็ก เด็กในแต่ละอายุมีความเข้าใจและตอบสนองต่อการหย่าร้างไม่เหมือนกัน เด็กเล็กได้รับผลกระทบน้อยกว่าเด็กโต วัยรุ่นจากครอบครัวที่หย่าร้างพบปัญหาพฤติกรรมและปัญหาอารมณ์ได้สูง จากการศึกษาพบว่าปัญหาอารมณ์ พฤติกรรมและการใช้แอลกอฮอล์ของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการหย่าร้างของครอบครัว

3. พัฒนาการที่ทำได้ก่อนการหย่าร้าง แม้ว่าในครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกันตามปกติจะไม่สามารถคาดเดาความก้าวหน้าของพัฒนาการของเด็กแต่ละคนได้อย่างชัดเจน แต่พบว่าพัฒนาการก่อนหน้าการหย่าร้างมีผลต่อความสามารถของเด็กหลังการหย่าร้าง กล่าวคือเด็กมีพัฒนาการล่าช้ามักได้รับผลกระทบมากขึ้นภายหลังการหย่าร้างของบิดามารดา

4. ประวัติการสูญเสียก่อนหน้านั้น ถ้าเด็กเคยมีประสบการณ์การสูญเสีย เช่น การเสียชีวิตของปู่ย่า ตายาย หรือผู้เป็นที่รัก การตายของสัตว์เลี้ยง เป็นต้น การสูญเสียจากการหย่าร้างจะไปกระตุ้นความทรงจำเก่าๆของการสูญเสียก่อนๆนี้

5. เพศ พบว่าเด็กผู้ชายอาจมีปัญหามากกว่า ได้แก่ แสดงอารมณ์โกรธรุนแรง ไม่ร่วมมือ หรือปัญหาพฤติกรรมอื่นๆ เนื่องจากเด็กผู้ชายมักได้รับความช่วยเหลือดูแลทางอารมณ์น้อยกว่า และถูกมองในด้านลบมากกว่าโดยเฉพาะจากมารดา ดังนั้นจึงพบว่าปัญหาพฤติกรรมรุนแรง พี่งพาผู้อื่น และมีพฤติกรรมถดถอย เด็กผู้หญิงมักปรับตัวต่อสถานการณ์ภายหลังการหย่าร้างได้ดีกว่าเด็กผู้ชาย

6. ความรุนแรงของความขัดแย้งระหว่างบิดามารดา ในช่วงก่อนและหลังการหย่าร้าง มีความสัมพันธ์กับการพยากรณ์ที่ไม่ดีต่อการปรับตัวของเด็ก เนื่องจากสถานการณ์ความขัดแย้ง

นั้นสร้างความเครียดให้เด็กอย่างมากและยังเป็นแบบอย่างของการแสดงความก้าวร้าว เด็กอาจคิดว่าตนเองเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างบิดามารดา นอกจากนี้บิดาหรือมารดาที่มีความขัดแย้งกันทำให้ตอบสนองทางอารมณ์และฝึกระเบียบวินัยเด็กได้ไม่เต็มที่

7. ระดับปัญหาทางเศรษฐกิจ หลังการหย่าร้างผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านอาจจำเป็นต้องหางานทำหรือทำงานเพิ่มขึ้นเพื่อให้รายได้พอเพียง บางครั้งต้องย้ายบ้าน ย้ายโรงเรียนทำให้ชีวิตเด็กเปลี่ยนแปลงไป

8. ความมั่นคงทางอารมณ์ของบิดาหรือมารดา ผู้ที่เป็นผู้ปกครองเด็ก แม้ว่าขณะการหย่าร้างบิดามารดาต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ซึมเศร้า วิตก กังวล มารดาที่ซึมเศร้ามักหงุดหงิดและมักแสดงความก้าวร้าวต่อเด็ก เด็กจำเป็นต้องอาศัยความมั่นคงทางอารมณ์ของบิดาหรือมารดาเป็นพื้นฐานในการสร้างสภาพจิตใจที่มั่นคง

9. ความช่วยเหลือจากสังคม สัมพันธภาพระหว่างเด็กและสมาชิกครอบครัวอื่นๆ ผู้ใหญ่ พี่ น้อง กลุ่มเพื่อน จะช่วยให้เด็กปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการหย่าร้างได้ การพบปะอย่างสม่ำเสมอและคงความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบิดาหรือมารดาผู้ที่ไม่ได้อยู่กับเด็กช่วยให้เด็กปรับตัวได้ง่ายกว่า และช่วยลดความกังวลและความกลัวที่จะถูกทอดทิ้งให้หมดไปได้

คูมาพร ตรังคสมบัติ (2547) ได้กล่าวว่า ครูเป็นผู้ที่สามารถทำสิ่งดีๆ หลายอย่างให้เด็กในความดูแล โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครูสามารถช่วยให้เด็กปรับตัวได้ง่ายขึ้น และช่วยชี้แนะให้เด็กมีทิศทางที่เหมาะสมได้ ดังนี้

1. ครูควรมีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการหย่าและปฏิกิริยาของเด็กบ้างเพื่อจะเข้าใจเด็กมากขึ้นและให้การช่วยเหลือที่ถูกต้อง เด็กที่กำลังอยู่ในช่วงปรับตัวกับการหย่าของพ่อแม่ อาจกลายเป็นเด็กดื้อ แยกตัวหรือเรียกร้องความสนใจและก่อปัญหาในชั้นเรียนได้ หากครูมีความรู้ ครูก็จะจัดการเด็กได้ดีขึ้น

2. หากรู้ว่าเด็กกำลังมีปัญหาครอบครัว ครูควรใช้เวลากับเด็กเป็นพิเศษเพื่อพูดคุยและแสดงความสนใจเอาใจใส่ ให้เด็กเล่าถึงความตึงเครียดหรือความไม่สบายใจบ้าง

3. สังเกตเด็กว่ามีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมหรือไม่ และให้ความช่วยเหลือประคับประคองตามควร

4. มองหาจุดแข็งของเด็กเพื่อเสริมสร้างเด็กให้มีความนับถือตนเองสูงขึ้น

5. หากพัฒนาการของเด็กถดถอยลง หรือครูสังเกตว่าเด็กมีพฤติกรรมบางอย่าง ควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเพื่อจะได้แก้ไขได้อย่างทันที่

6. ช่วยให้ได้รู้สึกรู้สีกว่าตนเองมีคุณค่า มีความหมายสำหรับคนอื่น เช่น ให้งานพิเศษที่เด็กทำได้ดี เรียกให้เด็กช่วยทำงานบางอย่างในห้องเรียน เป็นต้น

7. ให้กำลังใจเด็ก ให้เขารู้ว่าเขาจะผ่านพ้นประสบการณ์อันยากลำบากนี้ไปได้ในที่สุด

8. สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น กีฬา ศิลปะ เพื่อให้พัฒนาทักษะใหม่ๆ ให้เด็กมีเพื่อนและเกิดความรู้สึกดีเกี่ยวกับตนเอง ทั้งหมดนี้จะช่วยลดปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็กได้

9. เด็กที่พ่อแม่หย่าร้างมักขาดทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ ครูควรช่วยเหลือเด็กในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน เพราะการมีเพื่อนจะช่วยลดความอ้างว้าง และลดผลกระทบอื่นๆจากการหย่าร้างได้มาก

2. บทบาทและหน้าที่ของครูอนุบาล

โรงเรียนนับเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังค่านิยมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในด้านการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นภารกิจหน้าที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารโรงเรียน และบุคคลในโรงเรียนจะต้องร่วมกันดำเนินงานของโรงเรียนไปตามเป้าหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2544) ได้กล่าวว่า ครูในฐานะที่เป็นวิชาชีพและเป็นปูชนียบุคคลของสังคมนั้น ครูมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากมาย ตั้งแต่เยาวชนอันเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมจนถึงประเทศชาติโดยรวม ในสังคมยุคปัจจุบันมีปัญหาสังคมซับซ้อนและสืบสนมากยิ่งขึ้น ปัญหาที่ไม่เคยมีในอดีต กลับมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ครูจึงต้องเป็นผู้เยียวยาสังคม เป็นผู้มีบทบาทและความสำคัญในการร่วมแก้ไขปัญหาสังคมในทุกระดับ นอกจากครูเป็นผู้สร้างและเยียวยาสังคมแล้ว นอกจากนี้ครูยังมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากที่สุดอีกประการคือ การป้องกันความเสื่อมโทรมของสังคมและประเทศชาตินั่นเอง

2.1 คุณลักษณะของครูอนุบาล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้กำหนดคุณลักษณะของครูผู้สอนเด็กระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถ

1.1 มีวุฒิการอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัยหรือเคยผ่านการอบรมระดับปฐมวัย

1.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์ และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 มีความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมของเด็กได้

2. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.1 มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย

2.2 มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ได้แก่ รักเด็ก ยิ้มแย้ม แจ่มใส อารมณ์ดี บุคลิกภาพดี มีความรับผิดชอบ สุภาพเรียบร้อย มีความเมตตา อดทน และเป็นคนช่างสังเกต

2.3 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก เช่น การโอบอุ้มสัมผัสด้วยความอ่อนโยน ทำทางเป็นมิตร การมองด้วยสายตาเอื้ออาทร การพูดคุยด้วยวาจาไพเราะอ่อนหวาน

3. ครูผู้สอนควรมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมและประสบการณ์ได้ตามแผนการจัดประสบการณ์ และตามตารางกิจกรรมประจำวัน

3.2 จัดหา จัดทำวัสดุอุปกรณ์และสื่อ เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์

3.3 จัดทำงานธุรการในชั้นเรียน เช่น บัญชีเรียกชื่อ สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน สมุดบันทึกความพร้อม แบบบันทึกการตรวจสุขภาพ ระเบียบสะสม ฯลฯ

3.4 วัดและประเมินความพร้อม และความก้าวหน้าทางพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน

3.5 มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน และแสวงหาความร่วมมือในการจัดประสบการณ์หรือแก้ปัญหานักเรียน

Kevin (2001) กล่าวว่า คุณครูควรทำความเข้าใจในตัวเด็กที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแต่ละคน เพราะแต่ละคนย่อมมีปัญหาแตกต่างกันออกไป ครูจึงต้องรู้ปัญหาของทุกคนเพื่อจะได้หาวิธีช่วยเหลือที่ถูกต้อง แม้เด็กอาจจะแสดงการต่อต้านและไม่ต้องการก็ตาม แต่ความรู้สึกดี ๆ ของพวกเขาแล้วนั้นคือเด็กต้องการความห่วงใย การดูแลเอาใจใส่และใครสักคนเพื่อพูดคุย

2.2 ความสำคัญของครูอนุบาล

อาภรณ์ เลิศสุโกชนวนิชย์ (2542) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของครูผู้ดูแลเด็กวัยบริบาลเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำหน้าที่สำคัญแทนครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งสามารถจำแนกความสำคัญของครูผู้ดูแลเด็กปฐมวัยออกเป็น 3 ประการคือ

1. ความสำคัญในฐานะ ที่ทำหน้าที่แทนครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งการเลี้ยงดูดังกล่าวจะต้องกระทำด้วยความรัก ความเข้าใจเด็กเช่นเดียวกับที่ครอบครัวรักและเข้าใจ การเลี้ยงดูเด็กดังกล่าวมิใช่แต่เพียงการตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพร่างกายเท่านั้น หากต้องเป็นการเลี้ยงดูที่ให้อาหารทางใจ ให้การพุ่มพัก เอาใจใส่และปฏิบัติต่อกับเด็กด้วยความรักใคร่ อ่อนโยน ให้เด็กได้รับความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยเช่นเดียวกับเด็กที่พึงได้รับจากครอบครัว โดยเฉพาะเด็กยิ่งเล็กลงยิ่งต้องการดูแลเอาใจใส่และช่วยเหลือมากกว่าเด็กโต จึงกล่าวได้ว่าครูผู้ดูแลเด็กมีความสำคัญเช่นเดียวกับผู้ปกครอง เพราะทำหน้าที่เช่นเดียวกัน ทั้งการดูแลเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันต่างๆ

2. ความสำคัญในฐานะของครู/ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็กบริบาล ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของครอบครัวที่จะต้องประพฤติปฏิบัติอยู่แล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กบริบาลจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากการลงมือ ลองผิด ลองถูก จากการสังเกตและการเลียนแบบ บุคคลที่ใกล้ชิด และจากการอบรมสั่งสอนโดยตรง เมื่อเด็กเข้าสู่สถานพัฒนาเด็ก ครู/ผู้ดูแลเด็กจึงต้องทำหน้าที่ดังกล่าวเช่นเดียวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง กล่าวคือ คอยเป็นตัวแบบที่ดี ให้เด็กได้สังเกตและจดจำนำไปปฏิบัติ ทำหน้าที่สนับสนุนให้กำลังใจให้โอกาสเด็กที่จะรู้โดยการ ทดลอง ผีกล่น พยายามและได้รู้ผลจากการปฏิบัติของตน จากนั้นแล้วยังต้องคอยสอน อบรม และ ให้ความรู้โดยตรงแก่เด็ก โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่างๆ แต่ ส่วนที่ครู/ผู้ดูแลเด็กจะต้องทำมากกว่าครึ่ง ที่กล่าวมาคือการให้ การศึกษาในแง่ของการกระตุ้น พัฒนาการของเด็กโดยการจัดโปรแกรมการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การจัด กิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมไปตามที่วางแผนไว้ โดยใช้เทคนิควิธีที่เหมาะสม รวมทั้งการใช้สื่อ วัสดุที่สอดคล้องกันทั้งนี้ จะมีการประเมินผลพัฒนาการเด็กด้วยกล่าวได้ว่าส่วนนี้เป็นภาระหน้าที่ที่ สำคัญของครู ผู้ดูแลเด็ก นอกจากการดูแลเรื่องจัดการศึกษาแล้ว ยังต้องคอยดูแลแก้ไข พฤติกรรมที่อาจจะนำไปสู่การขัดขวางพัฒนาการของเด็กอีกด้วย เช่น ปัญหาการไม่ยอม รับประทานอาหาร ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อกรขัดขวางพัฒนาการในวัยต่อมา

3. ความสำคัญในฐานะของผู้ที่ทำงานร่วมกับผู้ปกครองในการพัฒนาเด็ก เนื่องจากการพัฒนาเด็กเป็นงานที่ต้องกระทำควบคู่ร่วมกันไประหว่างบ้านและสถานพัฒนาเด็ก ซึ่งการที่จะ พัฒนาเด็กให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีความหมาย มีวิธีการที่ดำเนินไปอย่าง สอดคล้อง ต่อเนื่องกันตลอดเวลา ดังนั้นสถานพัฒนาเด็กและบ้านจะต้องมีความเข้าใจที่ตรงกัน เกี่ยวกับวิธีอบรมเลี้ยงดูเด็ก และวิธีการกระตุ้นพัฒนาการเด็กในรูปของการศึกษาซึ่งในส่วนนี้ครู / ผู้ดูแลเด็กจะต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ปกครอง และอาจจะต้องทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสมอีกด้วย

Feldman (1991) กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่ครูก่อนวัยเรียนควรมี ดังนี้

1. ครูต้องมีความตั้งใจ (Attendance)
2. ครูต้องมีลักษณะท่าทางที่สะอาด สุภาพเรียบร้อย (Appearance)
3. ครูควรมีทัศนคติด้านบวก (Attitude-Keep)
4. การสื่อสารกับนักเรียน และผู้ปกครอง (Communication)
5. หลีกเลี่ยงเรื่องเล็กน้อย (Avoid Pettiness)
6. ยืดหยุ่น (Flexibility)

2.3 บทบาทและหน้าที่ของครูอนุบาล

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กล่าวถึงบทบาทผู้สอนปฐมวัยไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพเด็กโดยถือว่าเด็กมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการและเต็มศักยภาพ ดังนั้นผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพผู้สอนจึงควรมีบทบาท/หน้าที่ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

- 1.1 จัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่เด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเด็กเอง และผู้สอนกับเด็กร่วมกันกำหนด โดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน
- 1.2 ส่งเสริมให้เด็กใช้ข้อมูลแวดล้อม ศักยภาพของตัวเอง และหลักทางวิชาการในการผลิต กระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล
- 1.3 กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ด้วยวิธีการศึกษาที่นำไปสู่การเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง
- 1.4 จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มศักยภาพและความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล
- 1.5 สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอ
- 1.6 ใช้กิจกรรมการเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.7 ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ
- 1.8 จัดการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มศักยภาพ

2. บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

- 2.1 สังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
- 2.2 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน
- 2.3 ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภาคภูมิใจในตนเองและกล้าแสดงออก
- 2.4 ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี

2.5 จำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล

2.6 ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อให้ได้พัฒนาเต็มศักยภาพและมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3. บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

3.1 นำนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

3.2 ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการสร้างเสริมการเรียนรู้แก่เด็ก

3.3 จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

3.4 พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์ และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

4. บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

4.1 ทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

4.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งกายและใจ เปิดโอกาสให้เด็กเล่น/ทำงานและเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

4.3 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542) กล่าวถึงความเข้าใจบทบาทของครูว่าครูควรมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. บทบาทในด้านการเลี้ยงดู (Nurturant Role) ครูควรมีความอาทรต่อเด็กในการปฏิบัติและเลี้ยงดูเด็ก เช่น การอุ้มชู ดูแลอาหารการกิน เครื่องนุ่งห่มสุขภาพอนามัย

2. บทบาทในด้านการสอน (Instructional Role) ครูควรเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางให้เด็กได้ค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ไม่ควรบอกทุกสิ่งทุกอย่างให้ และต้องคอยสรุปผลของการเรียนรู้ให้เด็กทราบ

3. บทบาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเด็ก (Relational Role) ครูควรมีความเข้าใจเด็กและรักเด็ก ซึ่ง Erick Foam นักจิตวิทยาท่านหนึ่งได้ให้ทัศนะว่า “ความรัก” คือความสนใจในสิ่งที่ตนรักและต้องการให้สิ่งนั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ไม่ใช่รักแบบต้องการเป็นเจ้าของ

4. บทบาทในการตัดสินใจ (Decision-Making Role) ครูจะต้องมีหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ดังนี้

4.1 การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย ครูจะต้องมีการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำนโยบายมาปฏิบัติให้ถูกต้อง เช่น ในการทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายร่วมกับผู้ร่วมงานอื่น

4.2 การตัดสินใจในระดับสถาบัน ครูจะต้องตัดสินใจในการเตรียมกิจกรรมและจัดหา วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนต่างๆ ซึ่งเป็นงานประจำในหน้าที่ครู

4.3 การตัดสินใจในเรื่องเทคนิคทางด้านวิชาการ การตัดสินใจในเรื่องนี้จะต้องอาศัยการยืดหยุ่น และมีความไวในการตัดสินใจ

วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2544) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของครูปฐมวัยไว้ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ในการสอน การสอน หรือการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยถือเป็นหน้าที่หลักของครูปฐมวัย ก่อนที่จะจัดประสบการณ์ ครูปฐมวัยจะต้องเตรียมการในด้านต่างๆ ให้พร้อมเสียก่อน ซึ่งได้แก่ การเตรียมเนื้อหาหรือมวลงประสบการณ์ที่จะสอน การเตรียมสภาพหรือบรรยากาศของห้องเรียน เป็นต้น ในระหว่างดำเนินการสอน ครูปฐมวัยจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กได้แสดงออก ได้ใช้ความคิดการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความพึงพอใจในบทเรียน เรียนด้วยความสนุกสนาน และสามารถนำเอามาใช้ในชีวิตรประจำวัน

2. บทบาทและหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู เด็กปฐมวัยที่เข้าศึกษาในชั้นอนุบาลจะมีอายุระหว่าง 3-6 ปี เด็กวัยนี้ยังเล็กมาก จำเป็นที่ครูปฐมวัยจะต้องอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังจริยธรรมและระเบียบวินัยต่างๆ เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

3. บทบาทและหน้าที่ในการควบคุมดูแลเด็กเล่น การเล่นถือเป็นการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การให้เด็กเล่นถือเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เด็กเล่นกิจกรรมต่างๆ ได้ตามความพอใจ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

4. บทบาทและหน้าที่ในงานธุรการประจำวัน งานธุรการในชั้นเรียนปฐมวัย ได้แก่ บัญชีเรียกชื่อ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ หลักฐานการวัดและประเมินพัฒนาการ สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน แบบบันทึกพฤติกรรมเด็ก หลักฐานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เป็นต้น ซึ่งเป็นงานที่ครูปฐมวัยทุกคนต้องทำ เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ทำให้ทราบพัฒนาการในด้านต่างๆ ตลอดจนพฤติกรรมของเด็ก โดยครูปฐมวัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการแก้ไข และพัฒนาเด็กต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้เสนอว่าครูปฐมวัยควรมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทในฐานะการเป็นแบบอย่างแก่เด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความสามารถในการเรียนรู้โดยการเลียนแบบเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นครูจึงควร

1.1 มีบุคลิกภาพเป็นแบบอย่างที่ดี อันได้แก่ กิริยาท่าทาง การแต่งกาย การทรงตัว การพูดจาที่เหมาะสมตามสภาพวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ

1.2 ใช้เสียงอ่อนโยน สุภาพ และประโยคที่พูดควรเป็นประโยคที่ชัดเจน

1.3 ฝึกความมีระเบียบ ความสะอาด ความประหยัด โดยการจัดสภาพห้องเรียน มุมเล่นของเด็กให้เคยชินกับความเป็นระเบียบและความสะอาด การรู้จักเก็บรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์

1.4 ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนโดยเสมอหน้ากัน ไม่แสดงความลำเอียง เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไวในเรื่องนี้

2. บทบาทของครูในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและการสร้างสรรค์ จะประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ คือ

2.1 ตั้งใจฟังเวลาเด็กพูด

2.2 สนใจต่อคำถามของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในความสามารถของตน

2.3 ชมเชยหรือแสดงกิริยาชื่นชมในผลงานของเด็ก พยายามช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในความสามารถของตน

2.4 เคารพในความแตกต่างของเด็ก ไม่เปรียบเทียบเด็ก

2.5 ให้โอกาสเด็กได้เล่นและทำกิจกรรมด้วยตนเอง อย่างสร้างสรรค์และอิสระ

3. บทบาทของครูในการส่งเสริมโภชนาการของเด็ก มีดังนี้

3.1 ร่วมกับผู้ปกครอง โดยเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหารได้ตามสภาพท้องถิ่น

3.2 จัดทำอาหารกลางวันและอาหารว่างให้เด็ก โดยร่วมมือกับผู้ปกครอง

3.3 ประเมินสภาพโภชนาการเป็นระยะๆ ร่วมกับผู้ปกครองในการศึกษาโภชนะวิสัยของเด็กและแก้ไขปรับปรุงถ้ามีปัญหา

4. บทบาทของครูในการส่งเสริมนิสัยส่วนตัวและสังคม ประกอบด้วย

4.1 ฝึกเด็กให้มีนิสัยในเรื่องกิจวัตรส่วนตัวอย่างมีระเบียบ ซักถ่าย รักษาความสะอาดให้รู้จักว่าเวลานี้เป็นเวลาเล่น เวลานี้เป็นเวลาเรียน

4.2 ให้เด็กเล่นดนตรีง่าย ๆ

4.3 แก้ไขปรับปรุงการทรงตัวที่ไม่เหมาะสมของเด็ก

5. บทบาทของครูในการส่งเสริมความเข้าใจในภาษา มีดังนี้

5.1 สนทนากับเด็ก และจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กสามารถบอกชื่อสี ชื่อวัน ในสัปดาห์ คำตรงข้าม คำบุพบท เช่น บน ล่าง เป็นต้น

5.2 ครูเล่านิทานหรืออ่านเรื่องจากหนังสือให้ฟัง เพื่อฝึกความสามารถในการฟังของเด็ก และเพิ่มพูนความรู้ในคำศัพท์ใหม่ๆ

5.3 ให้เด็กเล่าเรื่องเกี่ยวกับตนเอง สิ่งที่ได้พบเห็น หรือสิ่งที่ได้นึกคิด

5.4 ส่งเสริมให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ โดยการจัดเป็นมุมบ้านและอื่นๆ

2.4 บทบาท/ แนวทางในการช่วยเหลือของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2547) ได้กล่าวว่า ครูเป็นผู้ที่สามารถทำสิ่งดีๆ หลายอย่างให้เด็กในความดูแล โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครูสามารถช่วยให้เด็กปรับตัวได้ง่ายขึ้น และช่วยชี้แนะให้เด็กมีทิศทางที่เหมาะสมได้ ดังนี้

1. ครูควรมีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการหย่าและปฏิกริยาของเด็กบ้างเพื่อจะได้เข้าใจเด็กมากขึ้นและให้การช่วยเหลือที่ถูกต้อง เด็กที่กำลังอยู่ในช่วงปรับตัวกับการหย่าของพ่อแม่ อาจกลายเป็นเด็กดื้อ แยกตัวหรือเรียกร้องความสนใจและก่อปัญหาในชั้นเรียนได้ หากครูมีความรู้ ครูก็จะจัดการเด็กได้ดีขึ้น

2. หากรู้ว่าเด็กกำลังมีปัญหาครอบครัว ครูควรใช้เวลากับเด็กเป็นพิเศษเพื่อพูดคุยและแสดงความสนใจเอาใจใส่ ให้เด็กเล่าถึงความตึงเครียดหรือความไม่สบายใจบ้าง

3. สังเกตเด็กว่ามีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมหรือไม่ และให้ความช่วยเหลือระดับประคองตามควร

4. มองหาจุดแข็งของเด็กเพื่อเสริมสร้างเด็กให้มีความนับถือตนเองสูงขึ้น

5. หากพัฒนาการของเด็กถดถอยลง หรือครูสังเกตว่าเด็กมีพฤติกรรมบางอย่าง ควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเพื่อจะได้แก้ไขได้อย่างทันที่

6. ช่วย让孩子รู้สึกว่าคุณค่า มีความหมายสำหรับคนอื่น เช่น ให้งานพิเศษที่เด็กทำได้ เรียกให้เด็กช่วยทำงานบางอย่างในห้องเรียน เป็นต้น

7. ให้กำลังใจเด็ก ให้เขาว่าเขาจะผ่านพ้นประสบการณ์อันยากลำบากนี้ไปได้ในที่สุด

8. สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น กีฬา ศิลปะ เพื่อให้พัฒนาทักษะใหม่ๆ ให้เด็กมีเพื่อนและเกิดความรู้สึกดีเกี่ยวกับตนเอง ทั้งหมดนี้จะช่วยลดปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็กได้

9. เด็กที่พ่อแม่หย่าร้างมักขาดทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ ครูควรช่วยเหลือเด็กในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน เพราะการมีเพื่อนจะช่วยลดความอ้างว้าง และลดผลกระทบอื่นๆจากการหย่าร้างได้มาก

2.4.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

ไพเราะ มุ่งมั่น (2551) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยการจัดประสบการณ์สำคัญที่มุ่งพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ

1. การจัดประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการจัดกิจกรรมหรือสิ่งแวดล้อม ในการดูแลสุขภาพและสุขอนามัย การรักษาความปลอดภัยและการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก โดยจัดประสบการณ์ให้เด็กมีการทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่ การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก การรักษาสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย

2. การจัดประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการจัดกิจกรรมหรือสิ่งแวดล้อมสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริงแจ่มใส ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยจัดประสบการณ์สำคัญด้านดนตรี สุนทรียภาพ การเล่น และคุณธรรม จริยธรรม

3. การจัดประสบการณ์ที่สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการจัดกิจกรรมหรือสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ รอบตัว ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การเล่นกับผู้อื่น การร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

4. การจัดประสบการณ์ที่สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นการจัดกิจกรรมหรือสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้สิ่งต่างๆรอบตัว โดยจัดประสบการณ์ให้เด็กฝึกคิดใช้ภาษา สังเกต จำแนกและเปรียบเทียบ รู้จำนวน มิติสัมพันธ์ (ระยะทาง/เวลา)

2.4.2 ด้านการอบรมเลี้ยงดู

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551) ได้กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัยคือ การจัดบริการเพื่อให้การศึกษาและให้การดูแลและให้การช่วยเหลือ Educare ที่มาจากคำว่า Education กับ Care

ภารกิจด้านการศึกษาคือ การสร้างเสริมพุทธิปัญญาหรือการพัฒนาความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย โดยทักษะความพร้อมที่เด็กควรได้รับการพัฒนา มี 6 ประการคือ

1. พัฒนาทักษะทางภาษาด้านการพูด และการฟัง
2. การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน
3. การควบคุมพฤติกรรมตนเองอย่างมีเหตุผล
4. การสร้างความสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนและบุคคลแวดล้อม
5. ประสบการณ์พื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และสังคม
6. การส่งเสริมดูแลสุขภาพกายและใจ

ส่วนภารกิจด้านการดูแล หมายถึง การทำหน้าที่เพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย และจิตใจของเด็ก ที่เรียกว่าการเข้าถึงองค์ (Holistic approach) การใส่ใจต่อความปลอดภัย โภชนาการ สุขภาพ และความเป็นอยู่อย่างปกติสุขของเด็กปฐมวัย ด้วยการให้การดูแลด้านการเจริญเติบโต สุขภาพ พัฒนาการและความปลอดภัยแก่เด็ก ภารกิจในหน้าที่ของครูด้านการดูแล ทำให้ครูปฐมวัยต้องทำหน้าที่เป็นทั้งครูและผู้ดูแลเด็ก กิจกรรมที่ครูปฐมวัยจัดต้องสนองตอบทั้งด้านการเรียนรู้ การส่งเสริมพัฒนาการความปลอดภัย และสุขภาพของเด็ก

2.4.3 ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551) กล่าวว่า ความหลากหลายของผู้ปกครอง จะเป็นแนวทางสำหรับครูในการเรียนรู้วิธีการเข้าถึงผู้ปกครอง จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของครู สิ่งที่จะทำให้ครูเข้าทำงานกับผู้ปกครองได้ดี คือ 1) ครูต้องเข้าใจลักษณะของผู้ปกครองทำความสำเร็จของการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง วิธีการเลี้ยงดู วัฒนธรรมครอบครัว 2) เข้าใจวิธีการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน 3) รู้วิธีสนับสนุนครอบครัวในภาวะเครียด นอกจากนี้สิ่งที่คุณครูต้องมีคือ

1. ข้อมูลของหน่วยงานที่ให้บริการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของเด็กที่พร้อมให้คำแนะนำ เช่น ศูนย์สุขวิทยาจิต ศูนย์จิตเวชชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กพิเศษของมหาวิทยาลัยที่เปิดให้บริการสำหรับบุคคลทั่วไป เป็นต้น
2. ความสามารถในการแนะแนว และการให้ปรึกษา เพราะปัญหาของเด็กมักจะเป็นปัญหารายบุคคลที่ครูจะต้องศึกษาและแก้ปัญหาเป็นรายๆ ซึ่งในการนี้ครูต้องมีความรู้ความสามารถที่พร้อมจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง
3. วิธีการกระตุ้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็ก เพราะรู้จักวิธีการแก้ปัญหาเด็ก อาจเป็นการศึกษารายบุคคล หรือเป็นการสอนอย่างเป็นทางการ การจัดการ

ฝึกอบรมเพื่อให้ข้อความรู้แก่ผู้ปกครองเป็นสิ่งที่ครูจำเป็นต้องทำ แต่ในการให้ความรู้นั้นต้องระลึกเสมอว่าผู้ปกครองคือบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ มีประสบการณ์ มีอิสระทางความคิด มีความเชื่อและวัฒนธรรมของตน ครูจึงต้องใช้วิธีการทางการศึกษาผู้ใหญ่เป็นหลักของการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง จนถึงระดับการให้ยอมรับ

4. สามารถวินิจฉัยปัญหาเด็กได้อย่างถูกต้อง และวิธีการของการแก้ปัญหาเด็กที่เหมาะสม พร้อมให้คำชี้แนะแก่ผู้ปกครองได้อย่างชัดเจน
5. มีความรู้อย่างชัดเจนในการพัฒนาเด็ก เพื่อใช้เป็นพื้นฐานของการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยทั้งงานวิจัยในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังนี้

3.1 งานวิจัยในประเทศ

เกศินี เกิดอนันต์ (2539) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียวในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีลักษณะเฉพาะอันเนื่องมาจากการที่เป็นครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว ได้แก่ 1) ภายหลังการหย่าร้างหรือสามีถึงแก่กรรม มารดาส่วนใหญ่พาบุตรย้ายกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิมของตน 2) เด็กในครอบครัวที่อยู่ตามลำพังกับมารดาขาดตัวแบบเพศชายในบ้านอย่างเห็นได้ชัด 3) เด็กในครอบครัวที่อยู่ตามลำพังกับมารดามักมีความผูกพันกับมารดาสูง 4) มารดาที่มีภาระรับผิดชอบครอบครัวด้วยตัวเองทั้งหมดมักเน้นการสอนให้บุตรของตนเข้าใจและยอมรับสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว

2. ปัจจัยที่มีผลทางอ้อมต่อแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีมารดาเป็นผู้ปกครองคนเดียว ได้แก่ ประสบการณ์ของการอบรมเลี้ยงดูที่มารดาได้รับในวัยเด็ก ส่วนปัจจัยที่มีผลทางตรง ได้แก่ ความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของมารดา ภาระความรับผิดชอบของมารดา บุคลิกภาพของมารดา และการมีเด็กวัยเดียวกันหรือเพศเดียวกันอยู่ในบ้าน

ชาลินี สุริยนเปล่งแสง (2547) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่าง การสนับสนุนทางสังคมและลักษณะการเป็นพ่อแม่ ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะการเป็นพ่อแม่ และการแลกเปลี่ยนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะการเป็นพ่อแม่ ส่วนการได้รับ

คำปรึกษาและคำแนะนำ และการได้รับความช่วยเหลือไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะการเป็นพ่อแม่

กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์ (2531) ได้ทำการศึกษา ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 ที่อยู่ในครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดา และมีทั้งบิดามารดา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 ที่อยู่ในครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดา และที่มีทั้งบิดามารดา เห็นด้วยกับวินัยในตนเองในทุกด้านมาก และการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ปรากฏว่าไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อุทุมพร พรายอินทร์ (2542) ได้ทำการศึกษาการจัดการชั้นเรียนของครูอนุบาลในกรุงเทพมหานคร ด้านการป้องกันปัญหาและการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการชั้นเรียน ด้านการจัดสภาพห้องเรียน พบว่าครูอนุบาลจัดบรรยากาศในชั้นเรียนมากที่สุด รองลงมา คือด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการจัดพื้นที่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน จัดให้มีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างเด็กๆ การจัดวัสดุและอุปกรณ์มีการจัดวางอย่างมีระบบและอยู่ในระดับความสามารถของเด็กในการช่วยเหลือตนเอง
2. การจัดการชั้นเรียน ด้านการป้องกันปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พบว่าครูอนุบาลส่วนใหญ่ใช้การชมเชยเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ
3. การจัดการชั้นเรียน ด้านการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พบว่าครูอนุบาลให้ความสำคัญและปฏิบัติโดยใช้วิธีการเตือนและการเปลี่ยนสภาพแวดล้อม โดยเข้าไปใกล้ๆเด็กให้รู้ตัว ทบทวนข้อตกลง และเพิ่มสิ่งที่ดึงดูดใจ

วันวิสาข์ ต้นตระกูล (2545) การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบชีวิตของมารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวในเขตคลองสามวา และเขตสะพานสูง จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า มารดาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว ทำหน้าที่ดูแลครอบครัว สถานภาพสมรส มีทั้งหย่าร้างหรือสามีเสียชีวิต มีอายุระหว่าง 35-59 ปี สภาพการเงินไม่พอใช้ ต้องรับผิดชอบบุตรระหว่าง 1-4 คน ที่อยู่ในครอบครัว ต้องรับภาระและรับผิดชอบทุกสิ่งอย่างทั้งของบุตรและสมาชิกในครอบครัว มีความสนใจงานทางสังคมโดยเฉพาะ การมีส่วนร่วมกับงานชุมชน แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคทางการเงิน

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Yeh Hui-Hua (1989 อ้างถึงใน เกศินี เกิดอนันต์, 2539) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความเครียดของมารดา และพฤติกรรมของเด็กก่อนวัยเรียนในครอบครัวที่มี

ผู้ปกครองคนเดียว และครอบครัวที่มีทั้งบิดาและมารดา ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครอบครัวทั้ง 2 แบบในระดับการรับรู้เรื่องความเครียดของมารดาและพฤติกรรมของบุตรก่อนวัยเรียน โดยมารดาในครอบครัวที่เลี้ยงดูบุตรเพียงลำพังคนเดียวมีระดับความเครียดมากกว่ามารดาในครอบครัวปกติ และได้แก่จากครอบครัวที่มีมารดาเลี้ยงดูเพียงลำพังคนเดียวมีพฤติกรรมในด้านลบมากกว่าเด็กในครอบครัวที่มีทั้งบิดามารดา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ในด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. ประชากรและตัวอย่างประชากร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเป็นพื้นฐานการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม กรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสาร บทความจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูอนุบาล ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และบทบาทหรือแนวทางการช่วยเหลือของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
2. การวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังเสนอในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ใน
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ตัวแปรที่ศึกษา	ประเด็นย่อย
1. ด้านการจัดการเรียนการสอน	1. การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ 2. การจัดสภาพแวดล้อม 3. การวางแผนการจัดประสบการณ์
2. ด้านการอบรมเลี้ยงดู	1. การพัฒนาบุคลิกภาพ 2. การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต
3. ด้านการประสานความร่วมมือ ระหว่างครูกับผู้ปกครอง	1. วิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครอง 2. การให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ปกครอง

ประชากรและตัวอย่างประชากร

ประชากร ได้แก่ ครูอนุบาลปีที่1-3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ที่มีเด็กอยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียน หรือเคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล แบ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 28 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชนจำนวน 344 โรงเรียน รวมจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 372 โรงเรียน เป็นครูอนุบาลจากโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 134 คน และเป็นครูอนุบาลจากโรงเรียนเอกชนจำนวน 1,880 คน รวมจำนวนครูทั้งสิ้น 2,014 คน ดังเสนอในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรที่เป็นโรงเรียนและครูประจำชั้นอนุบาล จำแนกตามโรงเรียนที่สังกัด

สังกัด	จำนวนโรงเรียน				จำนวนครูประจำชั้น			
	เขต 1	เขต 2	เขต 3	รวม	เขต 1	เขต 2	เขต 3	รวม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร								
โรงเรียนรัฐบาล	13	7	8	28	65	33	36	134
โรงเรียนเอกชน	93	129	122	344	425	697	758	1,880
รวม	106	136	130	372	490	730	794	2,014

ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครอบครัวปีที่ 1-3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เขต 2 และเขต 3 ที่มีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียนหรือเคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แบ่งเป็นครอบครัว จากโรงเรียนรัฐบาล จำนวน 42 คน และเป็นครอบครัว จากโรงเรียนเอกชนจำนวน 579 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 621 คน

การคัดเลือกตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 นำจำนวนครอบครัวปีที่ 1-3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานครที่เป็นประชากร จำนวน 2,014 คน จากโรงเรียน 372 โรง มาเปิดตารางสุ่มสุ่ม สำหรับหาขนาดตัวอย่างประชากร ของ Yamane เพื่อให้ได้ขนาดของตัวอย่างประชากรที่ระดับความ เชื่อมั่น 99% ความคลาดเคลื่อนที่ 5% ได้จำนวน ตัวอย่างประชากรรวมทั้งสิ้น 621 คน ดังเสนอใน ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนตัวอย่างประชากรที่เป็นโรงเรียนและจำนวนครูประจำชั้นอนุบาล จำแนกตาม โรงเรียนที่สังกัด

สังกัด	จำนวนโรงเรียน				จำนวนครูประจำชั้น			
	เขต 1	เขต 2	เขต 3	รวม	เขต 1	เขต 2	เขต 3	รวม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร								
โรงเรียนรัฐบาล	13	7	8	28	19	11	12	42
โรงเรียนเอกชน	93	129	122	344	130	213	236	579
รวม	106	136	130	372	149	224	248	621

เนื่องจากโรงเรียนที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครทั้ง 3 เขต มีเพียง 372 โรง ผู้วิจัยจึงใช้โรงเรียนทั้งหมด ในการเก็บ ข้อมูล โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 372 โรง เป็นผู้พิจารณาคัดเลือก ครอบครัวซึ่ง มีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียนหรือเคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กที่อยู่ในครอบครัว เลี้ยงเดี่ยว มาโรงเรียนละ 2 คน

การคัดเลือกตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล มี ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกโรงเรียนจำนวน 6 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนรัฐบาล 3 โรง และ
โรงเรียนเอกชน 3 โรง โดยจับฉลากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต
1 เขต 2 และ เขต 3 มาเขตละ 1 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 เลือกครูประจำชั้นอนุบาลจำนวน 6 คน จากโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียน
เอกชน ในขั้นที่ 1 โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้พิจารณาเลือกครูประจำชั้นอนุบาล
โรงเรียนละ 1 คน (ดังเสนอในตารางที่ 4) โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

- 1) เป็นครูอนุบาลซึ่งมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียนจำนวนมากที่สุด
- 2) เป็นครูอนุบาลที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 3 ปีขึ้นไป
- 3) เป็นครูอนุบาลที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

ตารางที่ 4 รายชื่อโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และ
แบบศึกษาเอกสาร

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากทม.	รายชื่อโรงเรียน	ระดับชั้น
รัฐบาล เขต 1	โรงเรียนพิบูลเวศน์	อนุบาลปีที่ 2
เอกชน เขต 1	โรงเรียนอนุบาลบ้านसानฝัน	อนุบาลปีที่ 3
รัฐบาล เขต 2	โรงเรียนพิบูลอุปถัมภ์	อนุบาลปีที่ 1
เอกชน เขต 2	โรงเรียนกรุงเทพพิทยา	อนุบาลปีที่ 3
รัฐบาล เขต 3	โรงเรียนวัดเจ้ามูล	อนุบาลปีที่ 2
เอกชน เขต 3	โรงเรียนศุภวรรณ	อนุบาลปีที่ 3

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 3 ชุด ประกอบด้วย

ชุดที่ 1 แบบสอบถาม เรื่อง บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัว
เลี้ยงเดี่ยว ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราประมาณค่าและปลายเปิด จำนวน 1 ชุด แบ่ง
ออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบคลุม
ด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 22 ข้อ
- 2) ด้านการอบรมเลี้ยงดู จำนวน 17 ข้อ
- 3) ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 7 ข้อ
- 2) ด้านการอบรมเลี้ยงดู จำนวน 5 ข้อ
- 3) ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง จำนวน 4 ข้อ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ เรื่อง บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นแบบปลายเปิดมีแนวคำถาม จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบคลุมด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 4 ข้อ
- 2) ด้านการอบรมเลี้ยงดู จำนวน 4 ข้อ
- 3) ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง จำนวน 4 ข้อ

ชุดที่ 3 แบบศึกษาเอกสาร ลักษณะเป็นแบบปลายเปิดมีแนวคำถาม จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือผู้ปกครอง ครอบคลุมด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 2) ด้านการอบรมเลี้ยงดู
- 3) ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังเสนอในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 โครงสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ตัวแปรที่ศึกษา	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล		
	แบบสอบถาม	แบบสัมภาษณ์	แบบศึกษาเอกสาร
	ครู	ครู	ครู
1. ด้านการจัดการเรียนการสอน			
1.1 การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้	✓	✓	✓
1.2 การจัดสภาพแวดล้อม			
1.3 การวางแผนการจัดประสบการณ์			
2. ด้านการอบรมเลี้ยงดู			
2.1 การพัฒนาบุคลิกภาพ	✓	✓	✓
2.2 การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต			
3. ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง			
3.1 วิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครอง	✓	✓	✓
3.2 การให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ปกครอง			

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. แบบสอบถามครู เรื่อง บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
 - 1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
 - 1.2 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย ในตารางที่ 1
 - 1.3 นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหาและความเหมาะสมของการใช้ภาษาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขแบบสอบถามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
 - 1.4 ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
 - 1.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปทดลองใช้กับครูอนุบาล ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่างประชากร จำนวน 10 คน ในระหว่างวันที่ 12-13 มกราคม 2552
 - 1.6 นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขความเหมาะสมของการใช้ภาษา จำนวนข้อคำถาม และความครอบคลุมของเนื้อหาและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

2. แบบสัมภาษณ์ เรื่อง บทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2 กำหนดลักษณะแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดแนวการสัมภาษณ์ และคำถามไว้ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ดัดแปลงคำถามได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และได้คำตอบที่หลากหลาย ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ซึ่งมีความเหมาะสมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไม่ต้องการเปิดเผย

2.3 ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ในตารางที่ 1

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหาและความเหมาะสมของการใช้ภาษาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขแบบสอบถามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.5 ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.6 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปทดลองใช้กับครูประจำชั้นอนุบาล จำนวน 6 ท่าน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่างประชากร ในวันที่ 14 มกราคม 2552

2.7 นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขความเหมาะสมของการใช้ภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหาและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

3. แบบศึกษาเอกสาร

3.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และการสร้างแบบศึกษาเอกสาร

3.2 กำหนดลักษณะของการบันทึกในแบบศึกษาเอกสาร โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับธรรมชาติของข้อมูล คือ แบบศึกษาเอกสาร ให้เป็นแบบตรวจสอบรายการ เพื่อศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา แผนการจัดประสบการณ์ และคู่มือผู้ปกครอง

3.3 ดำเนินการสร้างแบบศึกษาเอกสารตามกรอบแนวคิดการวิจัย ในตารางที่ 1

3.4 นำแบบศึกษาเอกสารไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขแบบศึกษาเอกสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.5 ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

3.6 นำแบบศึกษาเอกสารที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วไปทดลองใช้กับครูอนุบาล จำนวน 6 ท่าน มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวอย่างประชากร ในวันที่ 15 มกราคม 2552

3.7 และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขความเหมาะสมของการใช้ภาษา เวลาที่ใช้ในการศึกษาเอกสาร และความครอบคลุมของเนื้อหาและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

1.1 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม พร้อมกับหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร โรงเรียนละ 2 ชุด พร้อมทั้งแนบซองเปล่าติดแสตมป์ และเจ้าหน้าที่ผู้วิจัยเพื่อให้ตัวอย่างประชากรส่งแบบสอบถามกลับทางไปรษณีย์

1.2 โรงเรียนที่ยังไม่ส่งแบบสอบถามกลับคืน หลังจากที่ถูกผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปแล้วเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยใช้วิธีการโทรศัพท์สอบถาม และส่งแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด พร้อมแนบซองเปล่าติดแสตมป์ และเจ้าหน้าที่ผู้วิจัยไปยังโรงเรียนอีกครั้ง เพื่อป้องกันปัญหาการสูญหายของแบบสอบถามที่ได้จัดส่งไปแล้วครั้งแรก และหลังจากนั้น 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยใช้วิธีการโทรศัพท์สอบถามอีกครั้ง เพื่อนัดหมาย วัน เวลา ไปขอรับแบบสอบถามกลับคืนจากโรงเรียนด้วยตนเอง โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นเป็นเวลาประมาณ 2 เดือน ตั้งแต่วันที่ 19 มกราคม ถึง วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2552 โดยผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์กลับคืนจากครุมาทั้งหมดจำนวน 595 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.81% ดังเสนอในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของแบบสอบถามที่ส่งไปและได้รับกลับคืน และแบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

สังกัด	จำนวนที่ส่ง (ฉบับ)	ได้รับกลับ		นำมาวิเคราะห์	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม					
โรงเรียนเอกชน	579	569	91.63	564	90.82
โรงเรียนรัฐบาล	42	33	5.31	31	4.99
รวม	621	602	96.94	595	95.81

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์และนัดหมายวัน เวลา กับครูอนุบาลจำนวนทั้งสิ้น 6 คน และนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปมอบให้กับผู้บริหารโรงเรียนในวันที่เดินทางไปด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ตามลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 เรื่อง สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 เรื่อง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและการปฏิบัติของครูต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาแปลความหมายเป็นระดับของความคิดเห็น โดยกำหนดเกณฑ์ในการตัดสินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ไว้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนที่สอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียงเกี่ยวกับการปฏิบัติของครูต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในด้านต่าง ๆ

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติของครูต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการสรุปรวบรวมเรียบเรียงจัดคำตอบต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำเสนอด้วยการบรรยาย

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบศึกษาเอกสาร โดยการสรุปรวบรวมเรียบเรียงจัดคำตอบต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำเสนอด้วยการบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง จากการใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของครู

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

2.2 การปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของครู

ตารางที่ 7 จำนวนและค่าร้อยละของครูจำแนกตามสถานภาพและข้อมูลพื้นฐาน

รายการ	จำนวน (n=595)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	30	5.04
หญิง	565	94.96
2. อายุ		
20-30 ปี	93	15.63
31-40 ปี	250	42.02
41-50 ปี	200	33.61
51 ปีขึ้นไป	52	8.74
3. สถานภาพ		
โสด	237	39.83
สมรส	297	49.92
หย่าร้าง / แยกกันอยู่	44	7.39
หม้ายจากคู่สมรสถึงแก่กรรม	17	2.86
4. วุฒิการศึกษา		
ประถมศึกษา	20	3.36
มัธยมศึกษา	40	6.72
ปวช.	39	6.55
ปวส.	32	5.38
ปริญญาตรี	440	73.95
ปฐมวัย	235	53.41
ประถมศึกษา	79	17.95
สุขศึกษา	25	5.68

ตารางที่ 7 จำนวนและค่าร้อยละของครูจำแนกตามสถานภาพและข้อมูลพื้นฐาน (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n=595)	ร้อยละ
อื่นๆ		
ปริญญาโท	24	4.03
ปฐมวัย	4	16.67
นิเทศการศึกษ	2	8.33
บริหารการศึกษ	12	50.00
5. ท่านมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นครูประจำชั้นอนุบาลกี่ปี		
ต่ำกว่า 1 ปี	17	2.86
1 - 5 ปี	92	15.46
6 -10 ปี	149	25.04
11 - 15 ปี	168	28.24
16 - 20 ปี	124	20.84
21 ปีขึ้นไป	45	7.56
6. ปัจจุบันเป็นครูประจำชั้นระดับ		
อนุบาล 1	192	32.27
อนุบาล 2	195	32.77
อนุบาล 3	208	34.96
7. จำนวนนักเรียนทั้งหมดในห้องเรียน		
1 - 10 คน	54	9.08
11 - 20 คน	212	35.63
21 - 30 คน	249	41.85
31 - 40 คน	59	9.92
40 คนขึ้นไป	21	3.53
8. จำนวนนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว		
1 - 3 คน	476	80.00
4 - 6 คน	93	15.63
7 - 9 คน	19	3.19
10 คนขึ้นไป	7	1.18

ตารางที่ 7 จำนวนและค่าร้อยละของครูจำแนกตามสถานภาพและข้อมูลพื้นฐาน (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n=595)	ร้อยละ
9. แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทราบจากแฟ้มประวัติของตัวเด็ก	489	68.97
ทราบจากการแจ้งข้อมูลด้วยวาจาของผู้ปกครองเด็ก	189	26.66
แบบสอบถาม	6	19.35
การสนทนากับเด็ก	25	80.65
อื่นๆ	31	4.37
10. สาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวของเด็กในชั้นเรียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พ่อแม่หย่าร้างหรือแยกทาง	490	77.90
พ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม	139	22.10
11. บุคคลที่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชั้นเรียนอาศัยอยู่ด้วย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
อยู่ตามลำพังพ่อลูก	141	18.34
อยู่ตามลำพังแม่ลูก	198	25.75
อยู่กับพ่อและญาติพี่น้อง	96	12.48
อยู่แม่กับลูกและญาติพี่น้อง	274	35.63
อยู่กับแม่ลูกและญาติพี่น้อง	274	35.63
อยู่กับญาติพี่น้องโดยไม่มีพ่อหรือแม่อยู่ด้วย	60	7.80

จากตารางที่ 7 พบว่า ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 94.96 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.02 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 49.92 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 73.95 จากสาขาวิชาการศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.41 มีประสบการณ์ในการเป็นครูประจำชั้นอนุบาล 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.24 โดยส่วนใหญ่เป็นครูประจำชั้นอนุบาล 3 คิดเป็นร้อยละ 34.96 จำนวนเด็กในชั้นเรียนที่ดูแล ส่วนใหญ่มีจำนวนระหว่าง 21-30 คน คิดเป็นร้อยละ 41.58 และมีจำนวนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชั้นเรียนจำนวน 1 – 3 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 โดยส่วนใหญ่ครูทราบว่า มีเด็กในชั้น

เรียนที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจากแฟ้มประวัติ คิดเป็นร้อยละ 68.97 และพบสาเหตุส่วนใหญ่ของการเกิดเด็กในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมาจากพ่อแม่หย่าร้าง/หรือแยกทางกัน คิดเป็นร้อยละ 77.90 ส่วนใหญ่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจะอาศัยอยู่กับแม่และญาติพี่น้อง คิดเป็นร้อยละ 35.63

จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารสามารถสรุปสถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของครูได้ดังนี้ ครูทั้ง 6 คน เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มีอายุระหว่าง 20-30 ปี (1 คน) มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (3 คน) มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี (1 คน) มีอายุ 51 ปีขึ้นไป (1 คน) สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 (1 คน) สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 (2 คน) สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 (3 คน) มีประสบการณ์ในการเป็นครูประจำชั้นอนุบาล 6-10 ปี (1คน) มีประสบการณ์ในการเป็นครูประจำชั้นอนุบาล 11-15 ปี (3 คน) มีประสบการณ์ในการเป็นครูประจำชั้นอนุบาล 16-20 ปี (1 คน) และมีประสบการณ์ในเป็นครูประจำชั้นอนุบาล 20 ปีขึ้นไป (1 คน) ครูทั้ง 6 คน ปัจจุบันมีเด็กในชั้นเรียนที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวระหว่าง 1-5 คน และครูทราบว่ามีเด็กในชั้นเรียนที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจากแฟ้มประวัติ และการแจ้งข้อมูลทางวาจาของผู้ปกครองเด็ก โดยพบสาเหตุที่ทำให้เกิดเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมาจากพ่อแม่หย่าร้างหรือแยกทางกันเป็นส่วนใหญ่

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละของบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

บทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.27	0.89	เห็นด้วยมากที่สุด
การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้	4.40	0.76	เห็นด้วยมากที่สุด
การจัดสภาพแวดล้อม	4.33	0.88	เห็นด้วยมากที่สุด
การวางแผนการจัดประสบการณ์	4.13	1.01	เห็นด้วยมาก
ด้านการอบรมเลี้ยงดู	4.39	0.81	เห็นด้วยมากที่สุด
การพัฒนาบุคลิกภาพ	4.41	0.81	เห็นด้วยมากที่สุด
การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต	4.36	0.81	เห็นด้วยมากที่สุด
ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง	4.12	1.08	เห็นด้วยมาก
วิธีการติดต่อสื่อสาร	4.19	1.01	เห็นด้วยมาก
การให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ปกครอง	3.95	1.17	เห็นด้วยมาก
รวม	4.26	0.93	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 8 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัว เลี้ยงเดี่ยว ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง โดยภาพรวมครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีดังนี้

ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.27$) ซึ่งพิจารณาเป็นประเด็นย่อยของด้านการจัดการเรียนการสอน คือ ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

($\bar{x} = 4.40$) รองลงมาคือ ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.33$)

ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.39$) ซึ่งพิจารณาเป็นประเด็นย่อยของด้านการอบรมเลี้ยงดู คือ ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.41$) และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.36$)

ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.12$) ซึ่งพิจารณาเป็นประเด็นย่อยของด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง คือ ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.19$) และครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ปกครอง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 3.95$)

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครู	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	การปฏิบัติจริงของครู			
				ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ	
				ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้							
1. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	4.42	0.74	เห็นด้วยมากที่สุด	585	98.32	10	1.68
2. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใช้ข้อมูลแวดล้อมรอบตัวและหลักทางวิชาการ ในการกระทำหรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ด้วยตนเอง	4.32	0.72	เห็นด้วยมากที่สุด	502	84.37	93	15.63
3. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์ตรงและเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง5	4.58	0.68	เห็นด้วยมากที่สุด	582	97.82	13	2.18
4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำ	4.33	0.78	เห็นด้วยมากที่สุด	550	92.44	45	7.56
5. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับครอบครัวที่มีความหลากหลาย	4.26	0.84	เห็นด้วยมากที่สุด	515	86.55	80	13.45
6. ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีส่วนร่วมในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆภายในและภายนอกห้องเรียน	4.47	0.76	เห็นด้วยมากที่สุด	583	97.98	12	2.02
7. ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนรู้	4.47	0.74	เห็นด้วยมากที่สุด	577	96.97	18	3.03
8. ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตัดสินใจในการเลือกที่นั่งหรือเลือกกลุ่มที่จะทำงานร่วมกัน	4.35	0.79	เห็นด้วยมากที่สุด	570	95.80	25	4.20
การจัดสภาพแวดล้อม							
1. ครูสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นกันเอง ให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย	4.48	0.83	เห็นด้วยมากที่สุด	558	93.78	37	6.22

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครู	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	การปฏิบัติจริงของครู					
				ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ			
				ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ		
การจัดสภาพแวดล้อม (ต่อ)									
2. ครูจัดหนังสือนิทานที่มีตัวละครมาจากลักษณะครอบครัวที่หลากหลายไว้ในชั้นเรียน	4.37	0.86	เห็นด้วยมากที่สุด	540	90.76	55	9.24		
3. ครูจัดสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจ มีสิ่งของเครื่องใช้และสื่ออุปกรณ์ต่างๆเพียงพอเหมาะสมกับวัย และคำนึงถึงเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.34	0.86	เห็นด้วยมากที่สุด	533	89.58	62	10.42		
4. ครูจัดให้ภายในชั้นเรียนมีพื้นที่ที่สงบและเป็นส่วนตัวที่เด็กสามารถใช้ได้เมื่อต้องการ	4.18	0.92	เห็นด้วยมาก	533	89.58	62	10.42		
5. ครูส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก และระหว่างเด็กกับเด็ก ในขณะที่ทำกิจกรรม	4.28	0.91	เห็นด้วยมากที่สุด	516	86.72	79	13.28		
การวางแผนการจัดประสบการณ์									
1. ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่สะท้อนถึงความต้องการของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.05	1.08	เห็นด้วยมาก	408	68.57	187	31.43		
2. ครูปรับแผนการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและคำนึงถึงความรู้สึกที่เป็นลบ เช่น กิจกรรมวันพ่อวันแม่	4.10	1.08	เห็นด้วยมาก	452	75.97	143	24.03		
3. ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.23	0.93	เห็นด้วยมากที่สุด	478	80.34	117	19.66		
4. ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.16	1.00	เห็นด้วยมาก	484	81.34	111	18.66		
5. ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการฝึกทักษะในการจัดการความเครียดของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.13	1.03	เห็นด้วยมาก	441	74.12	154	25.88		
6. ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่ คำนึงถึงปัญหาพฤติกรรมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.19	0.98	เห็นด้วยมาก	477	80.17	118	19.83		

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครู	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	การปฏิบัติจริงของครู			
				ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ	
				ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
7. ครูใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.21	0.98	เห็นด้วยมากที่สุด	467	78.49	128	21.51
8. ครูหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจาก หนังสือ อินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดประสบการณ์	4.10	0.97	เห็นด้วยมาก	457	76.81	138	23.19
9. ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อนำมาใช้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	3.99	1.06	เห็นด้วยมาก	404	67.90	191	32.10

จากตารางที่ 9 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1. การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดใน เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์ตรงและเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ($\bar{x} = 4.58$) รองลงมา มีเท่ากัน 2 อันดับคือ ครูเห็นด้วย เรื่อง การเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว มีส่วนในการเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในและภายนอกห้องเรียน ($\bar{x} = 4.47$) และครูเห็นด้วย เรื่อง การเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.47$)

การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติ เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.32 รองลงมาคือ เรื่อง การเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีส่วนร่วมในการเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในและภายนอกห้องเรียน คิดเป็นร้อยละ 97.98 ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใช้ข้อมูลแวดล้อมรอบตัวและหลักทางวิชาการ ในการกระทำหรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.63 รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับครอบครัวที่มีความหลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 13.45

2. การจัดสภาพแวดล้อม

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการการจัดสภาพแวดล้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด เรื่อง การสร้างบรรยากาศที่ดีเป็นกันเอง ให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง และปลอดภัย ($\bar{x} = 4.48$) รองลงมาคือ ครูเห็นด้วย เรื่อง การจัดหนังสือนิทานที่มีตัวละครมาจากลักษณะครอบครัวที่หลากหลายไว้ในชั้นเรียน ($\bar{x} = 4.37$)

การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติ เรื่อง การสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นกันเอง ให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง และปลอดภัย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.78

รองลงมาคือ เรื่อง การจัดหนังสือนิทานที่มีตัวละครมาจากลักษณะครอบครัวที่หลากหลายไว้ในชั้นเรียนคิดเป็นร้อยละ 90.76 ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก และระหว่างเด็กกับเด็กในการทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 13.28 รองลงมาคือ 2 อันดับคือ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจ มีสิ่งของเครื่องใช้และสื่ออุปกรณ์ต่างๆเพียงพอเหมาะสมกับวัย และคำนึงถึงเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 10.42 และการจัดให้ภายในชั้นเรียนมีพื้นที่ที่สงบและเป็นส่วนตัวที่เด็กสามารถใช้ได้เมื่อต้องการ คิดเป็นร้อยละ คิดเป็นร้อยละ 10.42

3. การวางแผนการจัดประสบการณ์

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการวางแผนการจัดประสบการณ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด เรื่อง การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ($\bar{x} = 4.23$) รองลงมาคือ ครูเห็นด้วย เรื่อง การใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ($\bar{x} = 4.21$)

การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับการวางแผนการจัดประสบการณ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติ เรื่อง การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.34 รองลงมาคือ เรื่อง การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 80.34 ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ ครูควรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อนำมาปรับใช้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 32.10 รองลงมาคือ ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่สะท้อนถึงความต้องการของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 31.43

จากการสัมภาษณ์ครูสามารถสรุปบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้ดังนี้ ครูทั้งหมดจำนวน 6 คน พบว่า ครูมีความคิดเห็นว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่มีปัญหาด้านการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้ตามปกติเหมือนเพื่อนๆในชั้นเรียน (5 คน) ครูมีความคิดเห็นว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีปัญหาด้านการเรียนรู้ช้ากว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ครบสมบูรณ์ (1 คน) ครูทั้ง 6 คน ไม่ได้จัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเข้าใจความคิดรวบยอด เกี่ยวกับความหมายของครอบครัวที่หลากหลาย แต่ครูสามารถสอดแทรกเข้าไปตามกิจกรรมต่างๆ เช่น เวลาเล่านิทานเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวก็จะบอกเด็กว่า ครอบครัวไม่ได้หมายถึงเพียงพอ แม่ ลูก เสมอไป บางครอบครัวอาจจะมีเพียง แม่กับลูก หรือ พ่อกับลูก ก็ถือได้ว่าเป็นครอบครัวเหมือนกัน ครูได้มีการวางแผนการจัดประสบการณ์ เรื่อง

ครอบครัว ไว้ดังนี้ ความหมายของคำว่าครอบครัว คือ พ่อ แม่ ลูก หรือ อาจมีญาติพี่น้อง อาศัย
อยู่ร่วมกันภายในบ้าน หน้าที่ของบุคคลในครอบครัว (4 คน) ครูได้มีการวางแผนการจัด
ประสบการณ์ เรื่อง ครอบครัว ไว้ดังนี้ ความหมายของคำว่าครอบครัว คือ พ่อ แม่ ลูก หรือบุคคลที่
มี มีสายสัมพันธ์ อาจไม่ใช่พ่อแม่ลูกเพียงอย่างเดียว ที่เรียกว่า ครอบครัว หน้าที่ของบุคคลใน
ครอบครัว (2 คน)

จากการศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครอง และแผนการจัด
ประสบการณ์ เกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตร พบว่า
ทั้ง 6 โรงเรียน จัดกิจกรรมแบบบูรณาการ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม
และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
และคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่ทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย และมีสิ่งของ
เครื่องใช้สื่ออุปกรณ์ ต่าง ๆ ไว้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเรียนการสอน ในแผนการจัด
ประสบการณ์พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์
ตรงและให้เด็กเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกและทำ
กิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน จุดประสงค์ในการเรียนรู้ที่เด็กจะได้รับ และมีการวางแผนการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเรียนการสอน ในคู่มือผู้ปกครอง พบว่า
ทั้ง 6 โรงเรียน ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตารางกิจกรรม
ประจำวัน โดยกล่าวไว้ในภาพรวมไม่ได้แบ่งแยกให้เห็นอย่างชัดเจนระหว่างเด็กทั่วไปและเด็กที่อยู่ใน
ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดู

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครู	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	การปฏิบัติจริงของครู					
				ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ			
				ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ		
การพัฒนาบุคลิกภาพ									
1. ครูมอบหน้าที่ที่มีความหมายในห้องเรียนให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เช่น การเป็นผู้นำในห้องเรียน	4.42	0.80	เห็นด้วยมากที่สุด	553	92.94	42	7.06		
2. ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้ระบายความรู้สึกที่เป็นลบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมศิลปะ	4.25	0.95	เห็นด้วยมากที่สุด	531	89.24	64	10.76		
3. ครูมอบหมายงานให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถทำแล้วประสบความสำเร็จ	4.40	0.77	เห็นด้วยมากที่สุด	552	92.77	43	7.23		
4. ครูให้การเสริมแรงทางบวกกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เช่น การให้คำชมเชยเมื่อ	4.51	0.70	เห็นด้วยมากที่สุด	554	93.11	41	6.89		
5. ครูจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายความเครียดให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.34	0.78	เห็นด้วยมากที่สุด	554	93.11	41	6.89		
6. ครูเข้าใจและยอมรับกับพฤติกรรมและอารมณ์ที่เป็นลบของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.44	0.73	เห็นด้วยมากที่สุด	585	98.32	10	1.68		
7. ครูให้ความรักความเอาใจใส่ดูแลเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างใกล้ชิด	4.49	0.82	เห็นด้วยมากที่สุด	565	94.96	30	5.04		
8. ครูใช้เวลากับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในการพูดคุยเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการรับฟังปัญหาและความรู้สึกของเด็กด้วยความเห็นอกเห็นใจ	4.36	0.90	เห็นด้วยมากที่สุด	498	83.70	97	16.30		
9. ครูส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีความกล้าแสดงออก ความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจในตนเอง	4.48	0.83	เห็นด้วยมากที่สุด	556	93.45	39	6.55		
10. ครูให้กำลังใจ ปลอดภัยกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางวาจาและท่าทางที่เป็นมิตร เช่น การยิ้ม การพยักหน้า การสัมผัสตัวเด็ก	4.48	0.85	เห็นด้วยมากที่สุด	562	95.45	33	5.55		
การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต									
1. ครูสอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้	4.48	0.66	เห็นด้วยมากที่สุด	587	98.66	8	1.34		
2. ครูสอดแทรกการช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้	4.51	0.69	เห็นด้วยมากที่สุด	585	98.32	10	1.68		
3. ครูสอดแทรก หน้าที่ ความมีวินัย และการจัดเวลาของตนเองไว้ใน กิจกรรมการเรียนรู้	4.40	0.78	เห็นด้วยมากที่สุด	592	99.50	3	.50		
4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น	4.31	0.83	เห็นด้วยมากที่สุด	546	91.76	49	8.24		

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดู (ต่อ)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครู	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	การปฏิบัติจริงของครู			
				ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ	
				ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
5. ครูฝึกทักษะการจัดการกับอารมณ์และความมั่นคงทางจิตใจให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.32	0.82	เห็นด้วยมากที่สุด	528	88.74	67	11.26
6. ครูฝึกทักษะการจัดการกับความเครียดและความวิตกกังวลให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	4.24	0.89	เห็นด้วยมากที่สุด	491	82.52	104	17.48
7. ครูเตรียมเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตประจำวัน	4.25	0.93	เห็นด้วยมากที่สุด	495	83.19	100	16.81

จากตารางที่ 10 พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดู มีดังนี้

1. การพัฒนานุคลิกภาพ

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการพัฒนานุคลิกภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด เรื่อง การให้การเสริมแรงทางบวกกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ($\bar{x} = 4.51$) รองลงมาคือ ครูเห็นด้วย เรื่อง การให้ความรัก ความเอาใจใส่ดูแลเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างใกล้ชิด ($\bar{x} = 4.49$)

การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับการพัฒนานุคลิกภาพ เมื่อพิจารณาเป็นประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติเรื่อง การเข้าใจและยอมรับพฤติกรรมและอารมณ์ที่เป็นลบของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 98.32 รองลงมาคือ เรื่อง การให้กำลังใจปลอบโยนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางวาจาและท่าทางที่เป็นมิตร คิดเป็นร้อยละ 95.45 ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การให้เวลากับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในการพูดคุย เป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการรับฟังปัญหาและความรู้สึกของเด็กด้วยความเห็นอกเห็นใจ คิดเป็นร้อยละ 16.30 รองลงมาคือ เรื่อง ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้ระบายความรู้สึกที่เป็นลบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 10.76

2. การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด เรื่อง การสอดแทรกวิธีการช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.51$) รองลงมาคือ ครูเห็นด้วย เรื่อง การสอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.48$)

การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติ เรื่อง การสอดแทรก หน้าที่ ความมีวินัย และการจัดเวลาของตนเองไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 99.50 รองลงมาคือ เรื่อง การสอดแทรก จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 98.66 ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ ครูฝึกทักษะการจัดการความเครียดและความวิตกกังวลให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 17.48 รองลงมาคือ ครูเตรียมเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 16.81

จากการสัมภาษณ์ครูสามารถสรุปบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดู ได้ดังนี้ ครูทั้งหมดจำนวน 6 คน พบว่า ครูระมัดระวังคำพูดและการปฏิบัติต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ เพราะเด็กที่อยู่ในครอบครัว

เลี้ยงเดี่ยวต้องการได้รับความเอาใจใส่ดูแลมากกว่าเด็กปกติ เนื่องจากเด็กมีครอบครัวที่ไม่ครบ สมบูรณ์พร้อมหน้ากันพ่อแม่ลูกจึงอยากที่จะช่วยเติมเต็มความรักความห่วงใยให้กับเด็กในสิ่งที่ขาดหายไป (5 คน) ครูปฏิบัติตามหน้าที่ตามปกติทั่วไปไม่มีอะไรพิเศษ เนื่องจากครูให้ความสำคัญ เห็นว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวก็เหมือนเด็กทั่วไปไม่มีอะไรแตกต่าง (1 คน) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวบ้างเล็กน้อย จากการพูดคุยกับเพื่อนครูที่มีประสบการณ์ (4 คน) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวบ้างเล็กน้อย จากการอ่านหนังสือ และค้นคว้าหาข้อมูลทาง INTERNET (2 คน) ครูส่วนใหญ่พบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้รับผลกระทบจากการที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เรื่อง ปัญหาด้านอารมณ์ และครูมีวิธีการช่วยเหลือเด็กด้วยการที่ครูเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยการเข้าไปพูดคุยเป็นรายบุคคล เข้าไปกอดหรือสัมผัสตัวเด็ก เพื่อช่วยให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย (4 คน) และครูยังพบอีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้รับผลกระทบจากการที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เรื่อง ปัญหาด้านพฤติกรรมถดถอย และครูมีวิธีการช่วยเหลือเด็กด้วยการส่งเสริม และกระตุ้นพฤติกรรมเดิมที่เด็กทำได้แล้วทำไม่ได้ ให้กลับคืนสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัยตามเดิม

จากการศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครอง และแผนการจัดประสบการณ์ เกี่ยวกับด้านการอบรมเลี้ยงดู มีดังนี้

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การอบรมเลี้ยงดู ในคู่มือผู้ปกครอง พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการความรัก ความเอาใจใส่ และการดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การอบรมเลี้ยงดู ในแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน ได้สอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ สอดแทรกการช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เด็กมีความกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับวัย

ตารางที่ 11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทครู	\bar{x}	S.D.	ความหมาย	การปฏิบัติจริงของครู			
				ปฏิบัติ		ไม่ปฏิบัติ	
				ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
วิธีการติดต่อสื่อสาร							
1. ครูพยายามติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายที่เด็กอยู่ด้วยและฝ่ายที่เด็กไม่ได้อยู่ด้วย	4.04	1.13	เห็นด้วยมาก	453	76.13	142	23.87
2. ครูมีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของครอบครัวเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร เช่น ผู้ปกครองที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย, ผู้ปกครองตามกฎหมาย	4.21	0.93	เห็นด้วยมากที่สุด	464	77.98	131	22.02
3. ครูให้การต้อนรับและพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างสม่ำเสมอ	4.30	0.97	เห็นด้วยมากที่สุด	521	87.56	74	12.44
4. ครูมีวิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่หลากหลายวิธี เช่น ทางจดหมาย สารสัมพันธ์ ประชุมผู้ปกครอง	4.20	1.01	เห็นด้วยมาก	518	87.06	77	12.94
การให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ปกครอง							
1. ครูแจ้งข่าวการเข้าอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตามท้องที่ต่างๆ จัดขึ้นให้แก่ผู้ปกครองทราบ	4.08	1.10	เห็นด้วยมาก	395	66.39	200	33.61
2. ครูสนับสนุนให้ผู้ปกครองที่เป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเข้าร่วมเป็นวิทยากรพิเศษเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประโยชน์หรือสามารถช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	3.89	1.19	เห็นด้วยมาก	333	55.97	262	44.03
3. ครูสนับสนุนให้ผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจัดตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกัน	3.88	1.22	เห็นด้วยปานกลาง	317	53.28	278	46.72

จากตารางที่ 11 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง มีดังนี้

1. วิธีการติดต่อสื่อสาร

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด เรื่อง การต้อนรับและพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมาคือ ครูเห็นด้วย เรื่อง การมีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของครอบครัวเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการติดต่อ สื่อสาร เช่น ผู้ปกครองที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย , ผู้ปกครองตามกฎหมาย ($\bar{x} = 4.21$)

การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับวิธีการติดต่อสื่อสาร เมื่อพิจารณาเป็นประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติ เรื่อง การต้อนรับและพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 87.56 รองลงมาคือ วิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่หลากหลายวิธี เช่น ทางจดหมาย สारสัมพันธ์ ประชุม ผู้ปกครอง คิดเป็นร้อยละ 87.06 ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การพยายามติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายที่เด็กอยู่ด้วยและฝ่ายที่เด็กไม่ได้อยู่ด้วย คิดเป็นร้อยละ 23.87 รองลงมาคือ มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของครอบครัวเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร เช่น ผู้ปกครองที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยและผู้ปกครองตามกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 22.02

2. การให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง

ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ปกครอง เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก เรื่อง การแจ้งข่าวการเข้าอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตามท้องเคการต่างๆ จัดขึ้นให้แก่ผู้ปกครองทราบ ($\bar{x} = 4.08$) รองลงมาคือ ครูเห็นด้วย เรื่อง การสนับสนุนให้ผู้ปกครองที่เป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเข้าร่วมเป็นวิทยากรพิเศษเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประโยชน์หรือสามารถช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ($\bar{x} = 3.89$)

การปฏิบัติของครูเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติ เรื่อง การแจ้งข่าวการเข้าอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตามท้องเคการต่างๆ จัดขึ้นให้แก่ผู้ปกครองทราบ คิดเป็นร้อยละ 66.39 รองลงมาคือ การสนับสนุนให้ผู้ปกครองที่เป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเข้าร่วมเป็นวิทยากรพิเศษเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประโยชน์หรือสามารถช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 55.97 ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การสนับสนุนให้ผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจัดตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกัน คิดเป็นร้อยละ 46.72

รองลงมาคือ ครูสนับสนุนให้ผู้ปกครองที่เป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเข้าร่วมเป็นวิทยากรพิเศษเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประโยชน์หรือสามารถช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 44.03

จากการสัมภาษณ์ครูสามารถสรุปบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ได้ดังนี้ ครูทั้งหมดจำนวน 6 คน พบว่า ครูได้ติดต่อกับผู้ปกครองประมาณ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ด้วยการสนทนากันในช่วงเวลาที่มารับ-ส่งเด็ก (4 คน) ครูได้ติดต่อกับผู้ปกครองประมาณ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ด้วยการสนทนากันในช่วงเวลาที่มารับ-ส่งเด็ก (2 คน) ส่วนใหญ่แล้วเรื่องที่ครูติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองคือเรื่องพฤติกรรม และการปฏิบัติกิจกรรมของเด็ก เนื่องจากผู้ปกครองอยากทราบพัฒนาการ และปัญหาของเด็กที่เกิดขึ้นขณะอยู่ที่โรงเรียน (6 คน) ครูเคยพบปัญหาเกี่ยวกับการแย่งตัวเด็กกันที่โรงเรียนระหว่างพ่อกับแม่ โดยครูแก้ปัญหาด้วยวิธีการแจ้งผู้บริหารโรงเรียนให้เป็นคนช่วยแก้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น (4 คน)

จากการศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครอง และแผนการจัดประสบการณ์ เกี่ยวกับด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง มีดังนี้

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ในคู่มือผู้ปกครอง พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน ระบุถึงข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน ได้แก่ การจัดประสบการณ์ของโรงเรียน ช่วงเวลาเปิด-ปิด ภาคการศึกษา ตารางกิจกรรมประจำปี ตารางกิจกรรมประจำวัน สวัสดิการของโรงเรียน วิธีการติดต่อสื่อสารกับทางโรงเรียน การรับ-ส่งเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกับเด็กทั่วไป ไม่ได้แบ่งแยกการปฏิบัติให้เห็นถึงเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างชัดเจน

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง ประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ในแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็ก เช่น การเป็นวิทยากร และการเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ที่ได้จากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

ตารางที่ 12 จำนวนค่าความถี่ และค่าร้อยละของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาและอุปสรรค	เป็นปัญหา		ไม่เป็นปัญหา	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ด้านการจัดการเรียนการสอน				
1. งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการจัดหาซื้อสื่ออุปกรณ์	217	36.47	378	63.53
2. ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	200	33.61	395	66.39
3. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน	142	23.87	453	76.13
4. ขาดความรู้ความเข้าใจในการปรับแผนการจัดประสบการณ์ให้เข้ากับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยไม่กระทบกระเทือนกับเด็กกลุ่มอื่น	151	25.38	444	74.62
5. มีความจำกัดเรื่องเวลาจึงไม่สามารถจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ได้	203	34.12	392	65.88
6. ไม่เคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเรื่อง ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	221	37.14	374	72.94
7. งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาครูและจัดหาสื่อเทคโนโลยีในการพัฒนาเด็ก	207	34.79	388	73.78

จากตารางที่ 12 พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่พบปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน เรื่อง ไม่เคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.14 รองลงมาคือ เรื่องงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการจัดหาซื้อสื่ออุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 36.47 และครูโดยส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา เรื่องการไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ 76.13 รองลงมาคือเรื่องการปรับแผนการจัดประสบการณ์ให้เข้ากับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยไม่กระทบกระเทือนกับเด็กกลุ่มอื่น คิดเป็นร้อยละ 74.62

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ไม่เป็นปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน (4 คน) เป็นปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน เรื่องงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการจัดหาสื่ออุปกรณ์ (2 คน)

ตารางที่ 13 จำนวนค่าความถี่ และค่าร้อยละของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดู

ปัญหาและอุปสรรค	เป็นปัญหา		ไม่เป็นปัญหา	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ด้านการอบรมเลี้ยงดู				
1. ปัญหาพฤติกรรมเด็กที่ติดมาจากบ้าน	259	43.53	336	63.70
2. ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว	206	34.62	389	64.71
3. บุคลากรในชั้นเรียนไม่เพียงพอต่อเด็กจำนวนเด็กในชั้นเรียน	161	27.06	434	57.98
4. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน	156	26.22	439	74.12
5. มีความจำกัดเรื่องเวลาเนื่องจากมีงานอื่นมาก	216	36.30	379	56.64

จากตารางที่ 13 พบว่า ครูโดยส่วนใหญ่พบปัญหาด้านการอบรมเลี้ยงดู เรื่องปัญหาพฤติกรรมเด็กที่ติดมาจากบ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.53 รองลงมาคือ มีความจำกัดเรื่องเวลาเนื่องจากมีงานอื่นมาก คิดเป็นร้อยละ 36.30 และครูโดยส่วนใหญ่ไม่พบปัญหา เรื่องไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ 74.12 รองลงมาคือ ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 64.71

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูทั้ง 6 คน ไม่พบปัญหาด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเนื่องจากครูให้เหตุผลว่าครูมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กจึงไม่ถือว่าเป็นปัญหา และปัญหาที่เกิดขึ้นยังเป็นเรื่องที่ครูสามารถจัดการกับปัญหานั้น

ตารางที่ 14 จำนวนค่าความถี่ และค่าร้อยละของปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครู
ต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

ปัญหาและอุปสรรค	เป็นปัญหา		ไม่เป็นปัญหา	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง				
1. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง	210	35.29	385	64.71
2. ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้กับผู้ปกครอง	250	42.02	345	57.98
3. การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ใน ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในบางประเด็นอาจเป็นไปได้ด้วยความ ยากลำบาก เพราะอาจถูกมองว่าก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัว	258	43.36	337	56.64
4. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน	154	25.88	441	74.12

จากตารางที่ 14 พบว่าสิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดในด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง คือการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในบางประเด็นอาจเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เพราะอาจถูกมองว่าก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 43.36 รองลงมา คือ ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้กับผู้ปกครองคิดเป็นร้อยละ 42.02 ส่วนสิ่งที่ครูเห็นว่าไม่เป็นปัญหามากที่สุดได้แก่ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงานคิดเป็นร้อยละ 74.12

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูจำนวน 1 คน พบปัญหาในเรื่องของความยากลำบากในการติดต่อสื่อสาร เพราะถูกมองว่าก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัว ส่วนครูอีก 5 คนไม่พบปัญหาด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ วิธิดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทและความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

วิธิดำเนินการวิจัย

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ วารสาร เอกสาร บทความเกี่ยวกับบทบาทของครู แนวทางการช่วยเหลือ ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ครูจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานครเขต 1 เขต 2 และเขต 3 จาก 372 โรงเรียน โดยเป็นครู 2,014 คน ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูจากโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 28 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชนจำนวน 344 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 372 โรงเรียน โดยแยกเป็นครูจากโรงเรียนรัฐบาลจำนวน 42 คน และโรงเรียนเอกชนจำนวน 579 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 621 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ชุด ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบศึกษาเอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบศึกษาเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทำโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ส่วนข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบศึกษาเอกสารทำโดยการสรุป รวบรวม เรียบเรียงจัดคำตอบต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำเสนอด้วยการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของครู ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพ สมรสแล้ว จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากสาขาวิชาการศึกษา ปริญญาตรีมากที่สุด มีประสบการณ์ในการเป็นครูประจำชั้นอนุบาล 11 – 15 ปี โดยส่วนใหญ่เป็นครูประจำชั้นอนุบาล 3 เด็กในชั้นเรียนที่ดูแลส่วนใหญ่มีจำนวนระหว่าง 21-30 คน และมีจำนวนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชั้นเรียนจำนวน 1 – 3 คน โดยส่วนใหญ่ครูทราบว่าเด็กในชั้นเรียนที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจากแฟ้มประวัติของเด็ก และพบสาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้เกิดเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมาจากพ่อแม่หย่าร้าง/หรือแยกทางกัน ส่วนใหญ่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจะอาศัยอยู่กับแม่และญาติพี่น้อง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ก. ด้านการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1. การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้

จากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน ในเรื่องส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์ตรงและเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5

พบว่า การปฏิบัติของครูด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า เรื่องการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติสรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใช้ข้อมูลแวดล้อมรอบตัวและหลักทางวิชาการ ในการกระทำหรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง

2. การจัดสภาพแวดล้อม

พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การสร้างบรรยากาศที่ดีเป็นกันเองให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง และปลอดภัย

พบว่า การปฏิบัติของครูที่มีต่อบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การสร้างบรรยากาศที่ดี เป็น

กันเอง ให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง และปลอดภัย ซึ่งเรื่องที่คุณส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก และระหว่างเด็กกับเด็กในการทำกิจกรรม

3. การวางแผนการจัดประสบการณ์

พบว่า ความคิดเห็นของคุณที่มีต่อบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการวางแผนการจัดประสบการณ์ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

พบว่า การปฏิบัติของคุณที่มีต่อบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการวางแผนการจัดประสบการณ์ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งเรื่องที่คุณส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ครูควรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อนำมาปรับใช้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและการปฏิบัติของคุณที่มีต่อบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่มีปัญหาด้านการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้ตามปกติเหมือนเพื่อนในชั้นเรียน ครูไม่ได้จัดกิจกรรม ที่ทำให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเข้าใจความคิดรวบยอด เกี่ยวกับความหมายของครอบครัวที่หลากหลาย แต่ครูสามารถสอดแทรกเข้าไปตามกิจกรรมต่างๆ เช่น เวลาเล่านิทานเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวก็จะบอกเด็กว่า ครอบครัวไม่ได้หมายถึงแค่พ่อ แม่ ลูก เสมอไป บางครอบครัวอาจจะมีแค่ แม่กับลูก หรือพ่อกับลูก ก็ได้ถือว่าเป็นครอบครัวเหมือนกัน และครูได้มีการวางแผนการจัดประสบการณ์ เรื่องครอบครัว ไว้ดังนี้ ความหมายของคำว่าครอบครัว คือ พ่อ แม่ ลูก หรือ อาจมีญาติพี่น้อง อาศัยอยู่ร่วมกันภายในบ้าน หน้าที่ของบุคคลในครอบครัว

จากการศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครอง และแผนการจัดประสบการณ์ เกี่ยวกับด้านการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตร พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน จัดกิจกรรมแบบบูรณาการ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่ทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย และมีสิ่งของเครื่องใช้สื่ออุปกรณ์ ต่าง ๆ ไว้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเรียนการสอน ในแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์ตรงและให้เด็กเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการ

เลือกและทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน จุดประสงค์ในการเรียนรู้ที่เด็กจะได้รับ และมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการเรียนการสอน ในคู่มือผู้ปกครอง พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตารางกิจกรรมประจำวัน โดยกล่าวไว้ในภาพรวมไม่ได้แบ่งแยกให้เห็นอย่างชัดเจนระหว่างเด็กทั่วไปและเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ข. ด้านการอบรมเลี้ยงดู มีดังนี้

1. การพัฒนาบุคลิกภาพ

พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การใช้การเสริมแรงทางบวกกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

พบว่า การปฏิบัติของครูที่มีต่อบทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเข้าใจและยอมรับพฤติกรรมและอารมณ์ที่เป็นลบของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การให้เวลากับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในการพูดคุยเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการรับฟังปัญหาและความรู้สึกของเด็กด้วยความเห็นอกเห็นใจ

2. การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต

พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การสอดแทรกวิธีการช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้

พบว่า การปฏิบัติของครูที่มีต่อบทบาทด้านการอบรมเลี้ยงดู เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การสอดแทรก หน้าที่ ความมีวินัย และการจัดเวลาของตนเองไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ฝึกทักษะการจัดการความเครียดและความวิตกกังวลให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูที่มีต่อบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูระมัดระวังคำพูดและการปฏิบัติต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ เพราะเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวต้องการได้รับความเอาใจใส่ดูแลมากกว่าเด็กปกติ เนื่องจากเด็กมีครอบครัวที่ไม่ครบสมบูรณ์พร้อมหน้ากันพ่อแม่ลูกจึงอยากที่จะช่วยเติมเต็มความรักความห่วงใยให้กับเด็กในสิ่งที่ขาดหายไป ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวบ้างเล็กน้อย จากการพูดคุยกับเพื่อนครูที่มีประสบการณ์ ครูส่วนใหญ่พบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้รับผลกระทบจากการที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยง

เดี่ยว เรื่อง ปัญหาด้านอารมณ์ และครูมีวิธีการช่วยเหลือเด็กด้วยการที่ครูเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยการเข้าไปพูดคุยเป็นรายบุคคล เข้าไปกอดหรือสัมผัสตัวเด็ก เพื่อช่วยให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย

จากการศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครอง และแผนการจัดประสบการณ์ เกี่ยวกับด้านการอบรมเลี้ยงดู มีดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การอบรมเลี้ยงดู ในหลักสูตร พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การอบรมเลี้ยงดู ในคู่มือผู้ปกครอง พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียนให้ความสำคัญ ความเอาใจใส่ ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การอบรมเลี้ยงดู ในแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน ได้สอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ สอดแทรกการช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เด็กมีความกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับวัย

ค. ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง มีดังนี้

1.วิธีการติดต่อสื่อสาร

พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การต้อนรับและพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างสม่ำเสมอ

พบว่า การปฏิบัติของครูที่มีต่อบทบาทด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับวิธีการติดต่อสื่อสาร สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การต้อนรับและพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมากคือ การพยายามติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายที่เด็กอยู่ด้วยและฝ่ายที่เด็กไม่ได้อยู่ด้วย

2. การให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง

พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ปกครอง สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การแจ้งข่าวการเข้าอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตามที่องค์การต่างๆ จัดขึ้นให้แก่ผู้ปกครองทราบ

พบว่า การปฏิบัติของครูที่มีต่อบทบาทด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือการแจ้งข่าวเข้าอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตามที่องค์การต่างๆ จัดขึ้น

ให้แก่ผู้ปกครองทราบ ซึ่งเรื่องที่ครูส่วนใหญ่เลือกไม่ปฏิบัติ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การสนับสนุนให้ผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจัดตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และช่วยเหลือกัน

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูที่มีต่อบทบาท ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง พบว่า ครูได้ติดต่อกับผู้ปกครองประมาณ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ด้วยการสนทนากันในช่วงเวลาที่ มารับ-ส่งเด็ก ส่วนใหญ่แล้วเรื่องที่ครู ติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองคือเรื่องพฤติกรรม และการปฏิบัติกิจกรรมของเด็ก เนื่องจากผู้ปกครอง อยากทราบพัฒนาการ และปัญหาของเด็กที่เกิดขึ้นขณะอยู่ที่โรงเรียน และครูเคยพบปัญหา เกี่ยวกับการแย่งตัวเด็กกันที่โรงเรียนระหว่างพ่อกับแม่ โดยครูแก้ปัญหาด้วยวิธีการแจ้งผู้บริหาร โรงเรียนให้เป็นคนช่วยแก้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาเอกสาร หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือผู้ปกครอง และ แผนการจัดประสบการณ์ เกี่ยวกับด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง มีดังนี้ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ในคู่มือผู้ปกครอง พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน ระบุถึงข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน ได้แก่ การจัด ประสบการณ์ของโรงเรียน ช่วงเวลา เปิด- ปิด ภาคการศึกษา ตารางกิจกรรมประจำปี ตาราง กิจกรรมประจำวัน สวัสดิการของโรงเรียน วิธีการติดต่อกับทางโรงเรียน การรับ-ส่งเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกับเด็กทั่วไป ไม่ได้แบ่งแยกการปฏิบัติให้เห็นถึงเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว อย่างชัดเจน

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง ประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง ในแผนการจัดประสบการณ์ พบว่า ทั้ง 6 โรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็ก เช่น การเป็นวิทยากร และการเป็นคณะกรรมการของ โรงเรียน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัว เลี้ยงเดี่ยว มีดังนี้

ก. ด้านการจัดการเรียนการสอน

พบว่า สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดการเรียนการสอน ของครู ส่วนใหญ่ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การไม่เคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว เลี้ยงเดี่ยว

ผลการสัมภาษณ์ พบว่า มีปัญหาในเรื่องของงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการจัดหาสื่ออุปกรณ์

ข. ด้านการอบรมเลี้ยงดู

พบว่า สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในด้านการอบรมเลี้ยงดู ของครูส่วนใหญ่
สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ ปัญหาพฤติกรรมเด็กที่ติดมาจากบ้านมาก

ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ไม่พบปัญหาด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ใน
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเนื่องจากครูให้เหตุผลว่าครูมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กจึงไม่ถือว่าเป็นปัญหา
และปัญหาที่เกิดขึ้นยังเป็นเรื่องที่คุณสามารถจัดการกับปัญหานั้น

ค. ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

พบว่า สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในด้านการประสานความร่วมมือระหว่าง
ครูกับผู้ปกครอง ของครูส่วนใหญ่ สรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง
ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในบางประเด็นอาจเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เพราะอาจถูก
มองว่าก้าวท้าวในเรื่องส่วนตัว

ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ไม่พบปัญหาด้านการประสานความร่วมมือระหว่าง
ครูกับผู้ปกครอง ความยากลำบากในการติดต่อสื่อสาร เพราะถูกมองว่าก้าวท้าวในเรื่องส่วนตัว
อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ใน
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมี
ประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน

การปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการ
สอนเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ พบว่า ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริม
พัฒนาการเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (2546)
ได้กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของ
การอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และ
สติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ นกนตรี ธรรมบวร (2551)
ได้กล่าวว่า พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และ
สติปัญญาล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกกันไม่ได้ พัฒนาการในด้านหนึ่งจะส่งผล
กระทบ และมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ

การปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียน
สอนเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า ครูสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นกันเอง ให้เด็กที่อยู่ใน
ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง และปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับ Lock and
Cieckalski (1995) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก หรือความรู้สึกที่เป็นมิตรที่ครู

แสดงต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยการแสดงความรัก ความห่วงใย จะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นกันเอง ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคง และปลอดภัย นอกจากนี้ (กรมวิชาการ, 2540) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กได้มีโอกาสได้เลือกเล่น

2. ด้านการอบรมเลี้ยงดู

การปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดูเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ พบว่า ครูเข้าใจและยอมรับพฤติกรรมและอารมณ์ที่เป็นลบของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Morawetz และ Waher (1984) ได้กล่าวว่า ครูควรเข้าใจถึงความรู้สึก และการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพราะฉะนั้นครูจึงมีส่วนช่วยทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีกับตัวเอง และสามารถช่วยให้เด็กก้าวผ่านช่วงชีวิตที่เกิดปัญหาเหล่านี้ไปได้ นอกจากนี้ อูมาพร ตรังคสมบัติ (2547) ได้กล่าวว่า ครูควรช่วยส่งเสริมให้เด็กเข้าร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ที่เด็กถนัด เช่น กีฬา ศิลปะ เป็นต้น เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะใหม่ๆ ได้มีเพื่อนมากขึ้น และจะได้มีความรู้สึกดีเกี่ยวกับตนเอง ทั้งหมดนี้จะเป็นการลดปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์ได้

การปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดูเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต พบว่า ครูสอดแทรก หน้าที่ ความมีวินัย และการจัดเวลาของตนเองไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ (2542) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตในด้านที่ต้องการ โดยการบูรณาการให้เข้ากับการใช้ชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อเป็นการฝึกเด็กให้เกิดคุณลักษณะที่ดีในชีวิตประจำวัน และครูอาจเพิ่มเติมกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตให้อยู่ในช่วงเวลาของการทำกิจกรรมหลักประจำวันได้ โดยครูควรคำนึงถึงวัย ความพร้อม ความสามารถและความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ

3. ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

การปฏิบัติของครูต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง เกี่ยวกับวิธีการติดต่อสื่อสาร พบว่า ครูต้อนรับและพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องมีความรู้สึกยินดีต้อนรับผู้ปกครองทุกคน บรรยากาศของโรงเรียนมีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบ้านและโรงเรียนมาก ผู้ปกครองบางคนตื่นเต้นที่ได้มาโรงเรียน ได้สัมผัสครู ได้สัมผัสบรรยากาศที่แท้จริงของชั้นเรียน สร้างให้เกิดความเข้าใจเห็นใจครู และพร้อมจะร่วมงานกับโรงเรียน มิตรไมตรีของโรงเรียนและครูจะทำให้ผู้ปกครองที่มีเวลาว่าง

สนุกกับการได้มาโรงเรียนและได้กระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียน นอกจากนี้ Lock และ Cieckalski (1995) ได้กล่าวว่า ครูควรวางแผนการพบผู้ปกครองว่าใช้ช่วงระยะเวลาในการพบผู้ปกครองกี่ครั้งต่อหนึ่งสัปดาห์ หรือกี่ครั้งต่อหนึ่งเดือน ครูควรแสดงความเคารพและยินดีเสมอเมื่อพบกับผู้ปกครอง และครูควรใช้คำพูดอย่างระมัดระวังกับผู้ปกครอง

ข้อเสนอแนะ

1. ครูและผู้บริหารโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องควรเห็นความสำคัญของเด็กที่อยู่ในครอบครัว เพื่อส่งเสริมให้เด็กส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีต่อไปในอนาคต
2. ควรมีการจัดอบรมและให้ความรู้แก่ครูและผู้ปกครอง ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
3. ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทยให้มากขึ้น แล้วยังพบอีกว่างานวิจัยเรื่องบทบาทหรือแนวทางการช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวคนไทยยังให้ความสำคัญน้อย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กุลยา ตันติผลาชีวะ. **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เบรนเบส บั๊คส์, 2551.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. **การศึกษาสำหรับผู้ปกครองเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: เบรนเบส บั๊คส์ จำกัด, 2551.

กิติกร มีทรัพย์. **พฤติกรรมความเครียดและการตอบสนองต่อความเครียด**. องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก: สำนักพัฒนาวิชาการแพทย์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2541.

กนิษฐา ไทเตชะวัฒน์. **ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่3 อยู่ในครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดาและมีทั้งบิดามารดา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์, 2531.

ชาลินี สุริยนเปล่งแสง. **ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและลักษณะการเป็นพ่อแม่ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ณพาลี อินทุสุต. **การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลที่จัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กออทิสติกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ตรีนุช ธงไชย. **ปัญหาความเครียดภายในครอบครัวและวิธีการจัดการปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียวและครอบครัวปกติ ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่5ในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ธีราพร กุลนันทน์. **การพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: คอมพิวเตอร์แอนด์กราฟฟิกส์, 2535.

ธีรศักดิ์ อัครบวร. **ความเป็นครูไทย**. กรุงเทพมหานคร: พลพิมพ์, 2544.

นภเนตร ธรรมบวร. **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

นัยน์ชนก ศรีทองสุข. **การศึกษาการจัดการพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กอนุบาลของครู
ประจำชั้น ในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ผดุง อารยะวิญญู. **เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร: จำไทย เพรส, 2542.

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว. **สุขแบบ Single parent..** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน

สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2549.

แม่ลูกดก. เดี่ยว เดี่ยว เดี่ยว อยากบอกให้รู้ "ถึงเลี้ยงเดี่ยวลูกก็ดีได้ แต่..." **เครือข่ายครอบครัว 2**
(พฤศจิกายน 2549): 12-13.

เยาวพา เดชะคุปต์. **การศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: เอเชียกราฟิกส์ ดีไซน์, 2542.

รติชน พีรยสดี. **การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: เอมี เทรดดิง, 2543.

ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. **เด็กไทยวันนี้เป็นอยู่อย่างไร**. เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ศุภลักษณ์ พุทธิพงษ์ศิริ. **สุขภาพจิตและพฤติกรรมทางการเรียนของนักเรียนชั้น**

มัธยมศึกษาตอนต้น ที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบาง

ใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

ศิริชัย กาญจนวาสี ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และดิเรก ศรีสุข. **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับ**

การวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์, 2541.

สุชา จันทน์อม. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2541.

สถิติหย่าร้างปี 49 ฟุง บางเขนแชมป์ 833 ราย. **มติชน** (1 กุมภาพันธ์ 2550): 10.

สุนทร โคตรบรรเทา. **อย่าเพียงอย่าหวังให้ลูกจะเป็นคนดี**. กรุงเทพมหานคร: หจก.เอช-แอน

การพิมพ์, 2536.

สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. **สตรีและการหย่าร้าง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัย

แห่งชาติ, 2536.

สมพร เทพสิทธิ์า. **ครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์

แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2538.

มาลี จีรวฒนานนท์. **กระบวนการเข้าสู่การเป็นครอบครัวแม่คนเดียว**. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

ไพเราะ พุ่มมั้น. การพัฒนาคุณภาพนักเรียนระดับปฐมวัยสู่ผลงานทางวิชาการ. ชลบุรี: ชลบุรีการพิมพ์, 2551

เยาวพา เดชะคุปต์. การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: เอพี. กราฟฟิกส์ ดีไซน์, 2542.

วินัดดา ปิยะศิลป์. สถานภาพของเด็กหลังครอบครัวอย่างร้าง. วารสารกรมการแพทย์ 24 (พฤษภาคม): 248-253.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. การวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2544.

เอกทิน เอดิต. หย่าทำไม ให้กระเทือนใจลูก. อิตา. กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน, 2530.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: พี่องฟ้า พรินติ้ง, 2541.

อุษา จารุสวัสดิ์. จิตวิทยาครอบครัว. เชียงใหม่: 2545.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. บ้านแตก แต่หัวใจไม่สลาย. กรุงเทพมหานคร: ชันดำการพิมพ์, 2547.

อามรณ์ เลิศสุโภชนวิชัย. การจัดการศึกษาระดับบริหาร. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
สวนดุสิต 2542.

ภาษาอังกฤษ

Minnell, T. 1999. Effects of divorce on children[Online]. Available from:

<http://www.extention.umn.edu/info-u/families/BE905.html>[11 January 2007]

Ellington, A. 2003. Effects of divorce on children and ways schools can offer

support..[Online]. Available from: <http://www.extention.umn.edu/info-u/families/BE905.html>[19 January 2007]

Benedek, E. How to help your children overcome your divorce. New York: New Market press, 1998.

Wallerstien, J. The Ynexpected legacy of divorce: A 25 year landmark study. New York: hyperion, 2000

Kevin, S. 2001. Children of divorce: The impact on classroom behavior. [Online].

Available from: <http://www.extention.umn.edu/info-u/families/BE905.html>[01 February 2007]

Krein, S F., and Beller., A. H. 1998. Educational Attainment of Children from Single-Parent Families: Differneces by Exposure, Gender, and Race. Demography25:221-223

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. อาจารย์ดร.อุไรรัตน์ สำเร็จวงศ์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนอนุบาลปาลิณา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณิชฐริษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา นักวิชาการอิสระ
3. คุณวันชัย บุญประภา ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับครูเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับครูเรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร

ชุดที่ 3 คู่มือการใช้แบบศึกษาเอกสารของครูอนุบาลเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร

--	--	--

แบบสอบถามสำหรับครู

เรื่อง

การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. ผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ซึ่งมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียน หรือเคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต1 เขต2 และเขต3

2. แบบสอบถามเรื่องการศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คำถามมีลักษณะ

เป็นแบบเลือกตอบและปลายเปิด จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ประกอบด้วยประเด็นคำถาม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง คำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า จำนวน 46 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คำถามมีลักษณะเป็นแบบปลายปิดชนิดเลือกตอบ และปลายเปิด จำนวน 20 ข้อ

3. ข้อมูลในแบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการวิจัยตามระเบียบการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น และไม่ส่งผลต่อผู้ให้ข้อมูลทั้งด้านส่วนตัวและการปฏิบัติงานใด ๆ ทั้งสิ้น

4. โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ ทุกตอน เพราะคำตอบของท่านจะมีประโยชน์ และมีคุณค่าอย่างมากต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยต่อไป ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลทั้งหมดเป็นความลับ ทุกคำตอบจะไม่ระบุว่าเป็นคำตอบของบุคคลใด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงพฤติกรรม ของครูต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การนำความรู้ หลักวิชาการ หรือประสบการณ์ต่างๆ มาบูรณาการเพื่อจัดเป็นกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย โดยคำนึงถึงความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อม และการวางแผนการจัดประสบการณ์

ด้านการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การส่งเสริม และพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาบุคลิกภาพ และการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวและพฤติกรรมให้ไปในทางที่เหมาะสม เพื่อที่จะสามารถเผชิญกับสิ่งต่างๆที่จะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้และการนับถือตนเอง

ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง หมายถึง การดำเนินงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครองในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้คำปรึกษาแนะแนว แก่ผู้ปกครอง และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับสถานการณ์ทางบ้านและโรงเรียน ของเด็ก เพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ครู หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนและเป็นครูประจำชั้นอนุบาลปีที่1-3 ปีการศึกษา 2551 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต1 เขต2 และเขต3 ซึ่งมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียน หรือเคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

เด็กวัยอนุบาล หมายถึง เด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่1-3 ปีการศึกษา 2551 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานครเขต1 เขต2 และเขต3 ซึ่งเป็นเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรแต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากบิดามารดา แยกทาง หย่าร้าง หรือคนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม หรืออาศัยอยู่กับปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา โดยไม่มีบิดามารดาอยู่ด้วยเลย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวท่าน โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในหน้าข้อความหรือ
เติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ

- ชาย
 หญิง

2. อายุ

- 20-30 ปี
 31-40 ปี
 41-50 ปี
 50 ปีขึ้นไป (โปรดระบุ).....

3. สถานภาพ

- โสด
 สมรส
 หย่าร้าง / แยกกันอยู่
 หม้ายจากคู่สมรสถึงแก่กรรม

4. วุฒิการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี (โปรดระบุ).....
 ปริญญาตรี สาขา.....
 ปริญญาโท สาขา.....
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. โรงเรียนที่ท่านทำงานอยู่ในปัจจุบัน เป็นโรงเรียน

- โรงเรียนรัฐบาล
 โรงเรียนเอกชน

6. ท่านมีประสบการณ์ในการเป็นครูประจำชั้นอนุบาลกี่ปี

- ต่ำกว่า 1 ปี
- 1- 5 ปี
- 6 - 10 ปี
- 10 ปีขึ้นไป (โปรดระบุ).....

7. ปัจจุบันท่านเป็นครูประจำชั้นอนุบาล

- อนุบาลชั้นปีที่ 1
- อนุบาลชั้นปีที่ 2
- อนุบาลชั้นปีที่ 3

8. ในห้องเรียนของท่านมีนักเรียนทั้งหมดกี่คน..... คน

9. ปัจจุบันในชั้นเรียนของท่านมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวกี่คน.....คน

10. ท่านทราบได้อย่างไรว่าเด็กในชั้นเรียนของท่านอยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

- ทราบจากแฟ้มประวัติของตัวเด็ก
- ทราบจากการแจ้งข้อมูลด้วยวาจาของผู้ปกครองเด็ก
- อื่นๆ (โปรดระบุ).....

11. เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชั้นเรียนของท่านเกิดจากสาเหตุใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- พ่อแม่หย่าร้าง/หรือแยกทาง (จำนวน.....คน)
- พ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม (จำนวน.....คน)
- อื่นๆ (โปรดระบุ)..... (จำนวน.....คน)

12. เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในชั้นเรียนของท่านตอนนี้อาศัยอยู่กับใคร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- อาศัยอยู่ตามลำพังพ่อลูก (จำนวน.....คน)
- อาศัยอยู่ตามลำพังแม่ลูก (จำนวน.....คน)
- อาศัยอยู่กับพ่อลูกและญาติพี่น้อง (จำนวน.....คน)
- อาศัยอยู่กับแม่ลูกและญาติพี่น้อง (จำนวน.....คน)
- อาศัยอยู่กับญาติพี่น้องโดยไม่มีพ่อหรือแม่อยู่ด้วย (จำนวน.....คน)

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัว เลี้ยงเดี่ยว

คำชี้แจง คำถามในส่วนนี้ได้แบ่งคำตอบออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้คือ

ส่วนที่หนึ่ง สอบถามระดับความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทกับเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัว
เลี้ยงเดี่ยวแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริง

- 5 หมายถึง ระดับที่เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับที่เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง ระดับที่เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับที่เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง ระดับที่เห็นด้วยน้อยที่สุด

ส่วนที่สอง สอบถามถึงการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัว
เลี้ยงเดี่ยวว่าได้ปฏิบัติในสิ่งเหล่านี้หรือไม่แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

ตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

รายการ	ระดับความคิดเห็น					การปฏิบัติจริง ของครู	
	5	4	3	2	1	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้ 0. ครูส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทาง ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคล	/					/	

คำอธิบายประกอบ

จากคำถามข้อที่ 0 ผู้ตอบเห็นด้วยมากที่สุด ว่าครูควรส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยง
เดี่ยวทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และครูได้
ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจริง

รายการ	ระดับความคิดเห็น					การปฏิบัติจริง ของครู	
	5	4	3	2	1	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
1. ด้านการจัดการเรียนการสอน							
1.1 การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้							
1) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล							
2) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใช้ข้อมูลแวดล้อมรอบตัวและหลักทางวิชาการ ในการกระทำหรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ด้วยตนเอง							
3) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์ตรง และเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง5							
4) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวยังมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำ							
5) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพัฒนาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับครอบครัวที่มีความหลากหลาย							
6) ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวยังมีส่วนร่วมในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆภายในและภายนอกห้องเรียน							
7) ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวยังมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนรู้							
8) ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวยังตัดสินใจในการเลือกที่นั่งหรือเลือกกลุ่มที่จะทำงานร่วมกัน							
1.2 การจัดสภาพแวดล้อม							
9) ครูสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นกันเอง ให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวยุ้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย							
10) ครูจัดหนังสือนิทานที่มีตัวละครมาจากลักษณะครอบครัวที่หลากหลายไว้ในชั้นเรียน							
11) ครูจัดสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจ มีสิ่งของเครื่องใช้และสื่ออุปกรณ์ต่างๆเพียงพอเหมาะสมกับวัย และคำนึงถึงเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
12) ภายในชั้นเรียนมีพื้นที่ที่สงบและเป็นส่วนตัวที่เด็กสามารถใช้ได้เมื่อต้องการ							
13) ครูส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก และระหว่างเด็กกับเด็ก ในขณะที่ทำกิจกรรม							

รายการ	ระดับความคิดเห็น					การปฏิบัติจริง ของครู	
	5	4	3	2	1	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
1.3 การวางแผนการจัดประสบการณ์							
14) ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่สะท้อนถึงความต้องการของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
15) ครูปรับแผนการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้เอื้อกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและคำนึงถึงความรู้สึกที่เป็นลบ เช่น กิจกรรมวันพ่อวันแม่							
16) ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
17) ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
18) ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงการฝึกทักษะในการจัดการความเครียดของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
19) ครูจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงปัญหาพฤติกรรมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
20) ครูใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
21) ครูหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจาก หนังสือ อินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดประสบการณ์							
22) ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อนำมาปรับใช้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							

รายการ	ระดับความคิดเห็น					การปฏิบัติจริง ของครู	
	5	4	3	2	1	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
2. ด้านการอบรมเลี้ยงดู							
2.1 การพัฒนาบุคลิกภาพ							
1) ครูมอบหน้าที่ที่มีความหมายในห้องเรียนให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เช่น การเป็นผู้นำในห้องเรียน							
2) ครูเปิดโอกาสให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้ระบายความรู้สึกที่เป็นลบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมศิลปะ							
3) ครูมอบหมายงานให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถทำแล้วประสบความสำเร็จ							
4) ครูใช้การเสริมแรงทางบวกกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
5) ครูจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายความเครียดให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
6) ครูเข้าใจและยอมรับกับพฤติกรรมและอารมณ์ที่เป็นลบของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพร้อมทั้งให้ความรักความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด							
7) ครูจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้							
8) ครูใช้เวลา与孩子ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในการพูดคุยเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการรับฟังปัญหาและความรู้สึกของเด็กด้วยความเห็นอกเห็นใจ							
9) ครูส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีความกล้าแสดงออก ความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจในตนเอง							
10) ครูให้กำลังใจ ปลอดภัยกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งทางวาจา และท่าทางที่เป็นมิตร เช่นการยิ้ม การพยักหน้า การสัมผัสตัวเด็ก							
2.2 การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต							
11) ครูสอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้							
12) ครูสอดแทรกการช่วยเหลือตนเองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้							

รายการ	ระดับความคิดเห็น					การปฏิบัติจริง ของครู	
	5	4	3	2	1	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
2.2 การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต (ต่อ)							
13) ครูสอดแทรก หน้าที่ ความมีวินัย และการจัดการเวลาของตนเองไว้ในกิจกรรมการเรียนรู้							
14) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น							
15) ครูฝึกทักษะการจัดการกับอารมณ์และความมั่นคงทางจิตใจให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
16) ครูฝึกทักษะการจัดการกับความเครียดและความวิตกกังวลให้กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
17) ครูเตรียมเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวให้สามารถแก้ปัญหาและรับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตประจำวัน							

รายการ	ระดับความคิดเห็น					การปฏิบัติจริง ของครู	
	5	4	3	2	1	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
3.ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง							
1. ครูพยายามติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายที่เด็กอยู่ด้วยและฝ่ายที่เด็กไม่ได้อยู่ด้วย							
2. ครูมีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของครอบครัวเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เช่น พฤติกรรมต่างๆเวลาเด็กอยู่บ้าน , ผู้ปกครองตามกฎหมาย							
3. ครูให้การต้อนรับและพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างสม่ำเสมอ							
4. ครูมีวิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่หลากหลายวิธี เช่น ทางจดหมาย สารสัมพันธ์ ประชุมผู้ปกครอง							
5. ครูแจ้งข่าวการเข้าอบรมเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตามที่องค์กรต่างๆจัดขึ้นให้แก่ผู้ปกครองทราบ							
6. ครูจัดวิทยากรพิเศษเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประโยชน์หรือช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว							
7. ครูสนับสนุนให้ผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจัดตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกัน							

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ใน
 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการ	เป็นปัญหา	ไม่เป็นปัญหา
ด้านการจัดการเรียนการสอน		
1. งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการจัดหาซื้อสื่ออุปกรณ์		
2. ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว		
3. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน		
4. การปรับแผนการจัดประสบการณ์ให้เข้ากับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยไม่กระทบกระเทือนกับเด็กกลุ่มอื่น		
5. มีความจำกัดเรื่องเวลาจึงไม่สามารถจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ได้		
7. ไม่เคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเรื่อง ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว		
8. งบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาครูและจัดหาสื่อเทคโนโลยีในการพัฒนาเด็ก		
ด้านการอบรมเลี้ยงดู		
1. ปัญหาพฤติกรรมเด็กที่มาจากบ้าน		
2. ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว		
3. บุคลากรในชั้นเรียนไม่เพียงพอต่อเด็กจำนวนเด็กในชั้นเรียน		
4. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน		
5. มีความจำกัดเรื่องเวลาเนื่องจากมีงานอื่นมาก		
ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง		
1. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง		
2. ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้กับผู้ปกครอง		
ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง		
3. การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในบางประเด็นอาจเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เพราะอาจถูกมองว่าก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัว		
4. ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้ร่วมงาน		

ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านเป็นอย่างสูงคะ

จตุรา อ่วมอ่อง

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์สำหรับครู

เรื่อง การศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.นคร

คำชี้แจง

1. ผู้ให้ข้อมูล คือ ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่1-3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.นครเขต1 เขต2 เขต3 ซึ่งมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในชั้นเรียน หรือเคยมีประสบการณ์ในการสอนเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว
2. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของบทบาทและการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีการสอน ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

การปฏิบัติในการสัมภาษณ์

1. การเตรียมตัวก่อนสัมภาษณ์
 - 1.1. ศึกษาและทำความเข้าใจคำถามในการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน
 - 1.2. นัดแนะเวลา และสถานที่สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์
2. การดำเนินการในการสัมภาษณ์
 - 2.1. ผู้สัมภาษณ์แนะนำตัวเองและบอกจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์
 - 2.2. สนทนาเรื่องทั่วไปเพื่อสร้างความคุ้นเคยในการสัมภาษณ์
 - 2.3. ขออนุญาตจุดบันทึกและบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์
 - 2.4. เริ่มต้นการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์

บันทึกข้อมูล

1. ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลตอนที่ 1 ก่อนการสัมภาษณ์
2. ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลตอนที่ 2 ระหว่างการสัมภาษณ์
3. จุดบันทึกคำพูด และบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์

วันที่ให้สัมภาษณ์.....เวลา.....น.ถึง.....น.

สถานที่จัดสัมภาษณ์.....

ชื่อ-สกุล.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวท่าน โดยเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงหรือทำ
เครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความ

1. เพศ.....

2. อายุปี

3. สอนระดับชั้น.....ประสบการณ์ในการสอน.....ปี

4. วุฒิกวการศึกษาสูงสุด.....สาขาวิชา.....

5. โรงเรียนที่ท่านทำงานอยู่ในปัจจุบัน เป็นโรงเรียน

โรงเรียนรัฐบาล เขต.....

โรงเรียนเอกชน เขต.....

6. ปัจจุบันในชั้นเรียนของท่านมีเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวกี่คน.....

7. ท่านทราบได้อย่างไรว่าเด็กในชั้นเรียนของท่านอยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและการปฏิบัติของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ด้านการจัดการเรียนการสอน

1. ท่านคิดว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นมีปัญหาด้านการเรียนรู้ที่ช้ากว่าเด็กที่มีครอบครัวครบสมบูรณ์หรือไม่ ถ้ามีท่านได้จัดการแก้ปัญหานั้นอย่างไร
2. ท่านได้จัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเข้าใจความคิดรวบยอดเกี่ยวกับครอบครัวที่หลากหลายหรือไม่อย่างไร ด้วยวิธีการใด
3. ท่านมีวิธีการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เรื่อง ครอบครัวอย่างไร และได้คำนึงถึงเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวหรือไม่
4. ท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการจัดการเรียนการสอนบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

ด้านการอบรมเลี้ยงดู

1. ท่านได้ระมัดระวังคำพูดหรือการปฏิบัติของท่านกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติหรือไม่เพราะเหตุใด
2. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยบบ้างหรือไม่แล้วถ้าทราบจากที่ใด
3. ท่านมีวิธีการจัดการกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างไร
4. ท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ด้านการอบรมเลี้ยงดูบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง

1. ท่านได้ติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองบ่อยครั้งแค่ไหนต่อสัปดาห์ และส่วนใหญ่ใช้วิธีการใดในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง
2. ท่านคิดว่าเรื่องใดเป็นเรื่องที่ท่านติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองของเด็กบ่อยที่สุด เพราะเหตุใด
3. ท่านเคยพบปัญหาเกี่ยวกับการแย่งตัวเด็กระหว่างพ่อกับแม่ที่โรงเรียนหรือไม่ แล้วท่านมีวิธีการจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร
4. ท่านพบปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านการประสานความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยบบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

คู่มือการใช้แบบศึกษาเอกสารของครูอนุบาล

เกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร

วัตถุประสงค์

แบบศึกษาเอกสารของครูอนุบาลนี้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว โดยเอกสารที่ศึกษาประกอบด้วย หลักสูตรสถานศึกษา คู่มือการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา (ถ้ามี) แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือผู้ปกครองแรกเข้าที่ทางโรงเรียนจัดทำ

รายละเอียดของแบบศึกษาเอกสาร

แบบศึกษาเอกสารของครูอนุบาลแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครูอนุบาล เป็นการสอบถามข้อมูลส่วนตัวของครูอนุบาล ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ระดับชั้นที่สอน และหน่วยงาน

ตอนที่ 2 แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา (ถ้ามี) แผนการจัดประสบการณ์ คู่มือผู้ปกครองแรกเข้าที่ทางโรงเรียนจัดทำ ของครูอนุบาลครอบคลุมด้านต่างๆดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน
2. การอบรมเลี้ยงดูเด็ก/การพัฒนาทักษะชีวิต
3. การมีส่วนร่วมระหว่างครูกับผู้ปกครอง

การบันทึกข้อมูล

1. ศึกษาและทำความเข้าใจประเด็นที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน
2. ขออนุญาตครูอนุบาลในการรวบรวมเอกสารและฉบับที่ก
3. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่รวบรวมได้ และบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกด้วยตนเอง

คู่มือการใช้แบบศึกษาเอกสารของครูอนุบาล

เกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของครูที่มีต่อเด็กวัยอนุบาลที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร

ตอนที่1 สถานภาพของครูอนุบาล

ชื่อครูประจำชั้น.....สอนระดับชั้น.....

โรงเรียนที่ศึกษาเอกสาร.....

วัน/เดือน/ปี.....

ตอนที่2 แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร

เอกสารที่ศึกษา.....

รายการ	สิ่งที่พบ
การจัดการเรียนการสอน
การอบรมเลี้ยงดูเด็ก/ การพัฒนาทักษะชีวิต
การมีส่วนร่วมระหว่างครู กับผู้ปกครอง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจตุรา ช่อม่อ่ง เกิดเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2525 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิตในปีการศึกษา 2546 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548 จบการศึกษาในปี 2551